

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA PEDAGOGIKY

**ČESKÉ A ŠVÉDSKÉ PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ,
PŘÍKLAD KONKRÉTNÍ SPOLUPRÁCE MEZI ČESKOU
A ŠVÉDSKOU MATEŘSKOU ŠKOLOU**
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Blanka Zichová

Předškolní a mimoškolní pedagogika, obor Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: Mgr. Milan Podpera.

Plzeň, 2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Karlových Varech, 17. března 2017

.....

vlastnoruční podpis

Děkuji za pomoc, cenné rady a připomínky Mgr. Milanu Podperovi a PhDr. Jarmile Kocourkové za připomínky, rady a kontrolu překladu.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINAL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	2
ÚVOD	3
1 CHARAKTERISTIKA ČESKÉHO A ŠVÉDSKÉHO VZDĚLÁVACÍHO SYSTÉMU	5
1.1 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	5
1.2 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE.....	6
1.3 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ VE ŠVÉDSKU.....	8
1.4 SHRUTÍ	11
2 SPECIFICKÉ PROBLÉMY ČESKÉHO A ŠVÉDSKÉHO PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	15
2.1 DĚTI CIZINCŮ V ČESKÉM A ŠVÉDSKÉM PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	16
2.2 INTEGRACE V ČESKÉM A ŠVÉDSKÉM PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ.....	18
2.3 LOGOPEDICKÉ A ŘEČOVÉ OBTÍŽE A VZDĚLÁVÁNÍ JAZYKOVÝCH MENŠIN V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE A ŠVÉDSKU	18
2.4 SHRUTÍ.....	20
3 ZASAZENÍ SPOLUPRÁCE MATEŘSKÝCH ŠKOL DO KONTEXTU MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE. 22	
3.1 LIDÉ SI MOHOU ROZUMĚT, PŘESTOŽE MLUVÍ RŮZNÝMI JAZYKY	22
3.2 SHRUTÍ	24
4 PŘÍKLAD SPOLUPRÁCE DVOU KONKRÉTNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL	26
4.1 STUDIJNÍ A VÝMĚNNÉ POBYTY	26
4.2 JEDEN DEN VE ŠVÉDSKÉ MATEŘSKÉ ŠKOLE A PŘEDŠKOLE SJOHÖLM – NYHEM.....	30
4.3 SHRUTÍ	32
5 VYUŽITÍ ČESKÉ A ŠVÉDSKÉ INSPIRACE V KONKRÉTNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH OBOU ZEMÍ.....	33
5.1 SHRUTÍ.....	35
6 ANALÝZA A ZÁVĚRY ROZHOVORŮ	36
ZÁVĚR	39
RESUMÉ.....	41
SEZNAM LITERATURY	42
SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK.....	44
PŘÍLOHY	I

SEZNAM ZKRATEK

ČSU - Český statistický úřad

ČŠI – Česká školní inspekce

ECEC - Early Childhood Education and Care (rané vzdělávání a péče)

EU – European Union (Evropská unie)

EURYDICE – Evropská informační síť

ISCED - International Standard Classification of Education

KK - Karlovarský kraj

NAEP – Národní agentura pro evropské vzdělávací programy

NIDV – Národní institut dalšího vzdělávání

OECD - Organisation for Economic Co-Operation and Development

PISA - Programme for International Student Assessment

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

UNICEF - The United Nations International Children's Emergency Fund (Dětský fond Organizace spojených národů)

UOE - Unesco OESD Eurostat

ÚVOD

Název této bakalářské práce zní „*České a švédské předškolní vzdělávání, příklad konkrétní spolupráce mezi českou a švédskou mateřskou školou*“. Pro uvedené téma jsem se rozhodla, abych ukázala možnosti další práce v mateřské škole. Pracuji jako vedoucí učitelka v Základní a škole a mateřské škole Kyselka. Mateřská škola Kyselka již osm let spolupracuje s mateřskou školou Sjöholm - Nyhem ve švédském Katrineholmu.

Tato spolupráce není podporovaná žádnou oficiální institucí. Jejím hnacím motorem je především naše snaha po poznání nové kultury a jejích inspiračních zdrojů, samozřejmě v kontextu předškolního vzdělávání. Informace získané díky spolupráci jsou pro nás přínosné. Studijní pobyty nás vždy motivovaly k novým postupům a metodám v práci. Těšilo nás, že toto prožívaly stejným způsobem i švédské kolegyně, a my jsme tak při výměnných cestách objevovaly stopy českého školství ve švédských školkách.

Kooperace je ve školství České republiky pevně zakotvena. Je naprosto běžná spolupráce mezi základními a středními školami na území České republiky. Naproti tomu součinnost v oblasti předškolního vzdělávání se vyskytuje zřídka. Na projektech spolupráce mezi různými zeměmi se sice podílí školy všech typů, ale účast mateřských škol je na tomto poli spíše výjimečná. Předmětem této spolupráce je kulturní výměna zabývající se mezinárodní kooperací, která je náročná na organizaci a vyžaduje značné úsilí od všech, kteří se na ní podílí. Obsahovou náplní je také vědomé a nezištné předávání pedagogických zkušeností. Přidanou hodnotu představuje účast dětí v mnoha dílčích aktivitách. Tak obsáhlý a dlouhodobý projekt mezinárodní spolupráce na úrovni mateřských škol, jaký probíhá mezi Karlovými Vary, Kyselkou a Katrineholmem, se mi ani v bibliografii, ani na internetu nepodařilo dohledat.

Hlavním cílem této práce je popsat přínos a význam spolupráce mezi různými subjekty předškolního vzdělávání, doložený na příkladu mezinárodní výměny dvou konkrétních mateřských škol. V dané oblasti stále existuje mnoho překážek, tato práce se však bude zabývat především výsledky a to jak na teoretické, tak praktické úrovni. K naplnění tohoto cíle bude třeba se seznámit s jednotlivými předškolními vzdělávacími systémy, identifikovat jejich specifické problémy a na závěr si na konkrétním příkladu mezinárodní spolupráce mezi dvěma mateřskými školami ukázat konkrétní přínosy.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části teoretickou a praktickou.

První kapitola vysvětluje pojem předškolní vzdělávání. Je zaměřena na systém předškolního vzdělávání v České republice a ve Švédsku. Popisuje jednotlivé systémy, jejich východiska, postuláty a výstupy. V závěru kapitoly je shrnutí a srovnání.

Druhá kapitola vyhledává a popisuje současné specifické problémy předškolního vzdělávání, které jsou v obou zemích velmi podobné. Již dlouhá léta řeší Švédské království otázku imigrace a s tím související integraci dětí cizinců do společnosti, obtíže spojené s vývojem řeči a výukou jazyka. Česká republika se tímto tématem nemusí zabývat v takovém měřítku. Počty dětí - cizinců v obou zemích jsou velmi rozdílné a řešení této otázky se také liší.

Třetí kapitola stručně popisuje vznik internacionální výměny kooperativního typu mezi Katrineholmem, Karlovými Vary a Kyselkou. Popisuje souvislost spolupráce mateřských škol Kyselky a Katrineholmu v širším mezinárodním kontextu. Co vedlo ke vzniku takto velké mezinárodní kooperace, kdo se na ní podílel, kdo se jí účastní dnes a jaké jsou vztahy s ostatními subjekty.

Předkládaná bakalářská práce ve čtvrté kapitole detailně popisuje spolupráci mezi konkrétními mateřskými školami, její průběh a přínos. Prakticky seznamuje s běžným provozem ve vybrané švédské mateřské škole. Popisem a možnostmi využití konkrétních podnětů, získaných při reálných činnostech v partnerské mateřské škole, se zabývá poslední část této kapitoly. V závěru shrnuje význam a výsledky vzájemné dlouholeté spolupráce české a švédské mateřské školy.

„Nikdo se nerodí pro sebe, všichni se rodí pro lidskou společnost.“ J. A. Komenský

1 CHARAKTERISTIKA ČESKÉHO A ŠVÉDSKÉHO VZDĚLÁVACÍHO SYSTÉMU

Charakteristiky českého a švédského vzdělávacího systému nalezneme v mnoha publikacích. Jedním z autorů je například Prof. PhDr. Jan Průcha, DrSc., zakladatel České asociace pedagogického výzkumu, člen vědeckých organizací a autor mnoha odborných textů. Dále jsou tyto systémy zpracovány, sledovány a statisticky vyhodnoceny například na webových stránkách Eurydice, kde jsou dostupné pro každého zájemce i v českém překladu.

1.1 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

„Pro výchovu, vzdělávání a péči o dítě předškolního věku v mateřské škole je dnes užíván termín „předškolní vzdělávání“. Tento pojem v sobě zahrnuje aspekty výchovné i vzdělávací – týká se zajištění zdravého rozvoje a prospívání každého dítěte, jeho učení, socializace i společenské kultivace. (RVP PV 2016, s. 4)

International Standard Classification of Education neboli ISCED je mezinárodní norma pro klasifikaci vzdělávání. Je platná v České republice i ve Švédsku. Předškolní vzdělávání a péče o dítě v raném věku se v současné době stává velmi aktuálním tématem pro politiky, učitele, rodiče a širokou veřejnost. Objevují se nová zjištění, že výchova a vzdělávání dítěte od nejtútlejšího věku je základem pro jeho další učení. Mnoha výzkumy bylo prokázáno, že předškolní vzdělávání a výchova v institucích školského typu má pozitivní vliv na další rozvoj a kultivaci dítěte. *„Prospěšnost předškolní výchovy je prokazována nejen v intelektových schopnostech dětí, ale také v jejich sociálních dovednostech a v příznivějších postojích k učení při zahajování školní docházky.“ (Průcha 2015a, s. 86)*

Za předškolní vzdělávání považujeme organizované vzdělávání dětí předškolního věku v prostředí školního typu. Většinou jsou mateřské školy samostatnými institucemi, v současnosti určenými pro děti od 2 let věku do věku zahájení povinné školní docházky. Cíl preprimárního vzdělávání je všech rozvinutých zemích podobný, směřuje k přípravě dítěte na povinné školní vzdělávání, získání základních dovedností, vědomostí, návyků a zvyků. Dále má dítě získat základní sociální zkušenosti, vede jedince k přizpůsobení se společnosti a schopnosti žít ve společnosti druhých lidí. (Průcha 2015a)

„Pro život dítěte má předškolní vzdělávání dalekosáhlý význam, neboť poznatky lékařů, psychologů a učitelů dokazují, že většina toho, co dítě prožije v prvních letech života

a co z podnětů okolního prostředí přijme, má trvalou hodnotu. Rané zkušenosti, které dítě získává svým životem v rodinném i mimorodinném prostředí, se v jeho životě – třeba i daleko později – zhodnotí a najdou své uplatnění“. (RVP PV 2016, s. 7)

1.2 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE

V českých zemích má předškolní vzdělávání dlouholetou tradici. V této části musíme zmínit jednu z největších osobností českých dějin, a to Jana Amose Komenského. Jako první na světě propagoval myšlenku speciální výchovy a vzdělávání pro školy předškolního typu. Ve svém díle „Informatorium školy mateřské“ se věnuje dětem od narození do šesti let, například v kapitole IV, která je uvedena pod názvem *“V čem mládež hned od narození svého pomaličku cvičena a do šesti let věku svého vycvičena býti má“*. (Komenský 1964, s. 13) Jeho slova by se dala parafrázovat takto: „Pokud má být člověk

ve svém životě dobrý, musí se již od narození formovat jeho duše a tělo, neboť vzrostlý strom se již těžko ohýbá“. V úvodu upraveného vydání Informatoria pro studenty středních pedagogických škol uvádí F. R. Tichý: *„Informatorium, na dlouhou dobu jediný spis o předškolní výchově, začleňuje výchovu nejmenších do celé výchovné soustavy.“* (Komenský 1964, s. 6)

Demokratizace naší společnosti a zásadní modifikace politické situace po roce 1989 se promítla do všech sociálních systémů, mezi kterými je i školství. V posledních letech se školství decentralizovalo. To znamená, že školy, včetně škol mateřských se staly právními subjekty. Od 1. ledna 2005 vstoupil v platnost nový zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen školský zákon). Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy vydalo v souladu s § 4 odst. 3 školského zákona Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. (RVP PV 2005) Každá mateřská škola je zodpovědná za vzdělávání dětí. Každá škola si vytváří svůj vzdělávací program a také evaluační systém. Od září 2016 dochází ke změnám v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání, jsou zde nově rozpracované kapitoly, které se týkají především společného vzdělávání se zaměřením na děti se speciálními vzdělávacími potřebami a děti nadané. (RVP PV 2016)

Institucí zajišťující předškolní vzdělávání v České republice je mateřská škola. Základní institucí předškolního vzdělávání jsou mateřské školy v režimu školského zákona, které

musí být zapsány do rejstříku škol a vztahují se k nim veškeré zákonné povinnosti. (Zákon č. 561/2004 Sb.) Mateřské školy zapsané do rejstříku škol jsou povinny vypracovávat školní vzdělávací plán, který musí být v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Předškolní vzdělávání není povinné, avšak navštěvuje jej asi 90 % dětí. (Syslová et al. 2014, s. 32) Od ledna 2017 se stává předškolní vzdělávání povinné pro děti, které dosáhnou věku 5 let do 31. srpna téhož roku. (RVP PV 2016, s. 6)

„Současná vzdělávací politika v České republice vychází z přesvědčení, že člověk se musí vzdělávat po celý život a že by měl mít zájem na svém vzdělávání, učení i vědění, které mu umožňuje dokonalejší a bohatší interakci se světem. Za důležitý prvopočátek tohoto procesu je považováno předškolní vzdělávání a jako takové dnes nachází významnou podporu státu“.(RVP PV 2016, s. 6) Dříve mateřské školy navštěvovaly děti zpravidla od tří let věku dítěte do začátku povinné školní docházky. V současnosti mohou být do mateřské školy přijímány děti od dvou let. (RVP PV 2016, s. 6) Činnost předškolních zařízení nezařazených do rejstříku škol podléhá živnostenskému zákonu. Jsou to například jesle (většinou pro děti do tří let), dětské koutky, hlídací centra, mateřská centra. Dále jsou v České republice pravděpodobně z důvodu nedostatku státních mateřských škol, podle § 34 odst. 8. školského zákona zřizovány firemní mateřské školy. Nově se mohou zřizovat dětské skupiny. (Zákon č. 247/2014 Sb. ve znění novely č. 127/2015 Sb.)

V České republice existuje také další vzdělávací instituce, a to jsou přípravné třídy. Jsou zřízeny při základních školách. Do přípravné třídy jsou přijímány děti se sociálním znevýhodněním, dále děti, u kterých bylo shledáno, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj a děti, u nichž školské poradenské zařízení doporučí zařazení do přípravné třídy. Přednostně se přijímají děti s povoleným odkladem povinné školní docházky. (Průcha 2016) Podle § 47 školského zákona, lze přípravnou třídu zřídit, pokud se v ní bude vzdělávat alespoň deset dětí. (Zákon č. 561/2004 Sb.) Vzdělávání v přípravné třídě je součástí školního vzdělávacího programu základní školy, ale řídí se Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání.

Povinná školní docházka v České republice začíná u dítěte po dovršení šesti let. Je možné udělení odkladu povinné školní docházky z důvodu nezralosti, nebo nepřipravenosti dítěte pro vstup do základní školy. O odklad povinné školní docházky žádají rodiče dítěte ředitele základní školy písemně. Žádost musí obsahovat doporučení školského poradenského zařízení a lékaře pro děti a dorost. (Urban 2010)

1.3 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ VE ŠVÉDSKU

Švédské školství je decentralizované. Prošlo složitým vývojem a zásadními změnami v 90. letech minulého století. Hlavním cílem a úkolem změn bylo vytvoření školského systému, který bude přizpůsobený místním potřebám a okolnostem. Vzdělávací politika švédského království je založena na principu rovnosti. Je důležité, aby všechny děti, mládež a dospělí měli stejné možnosti a přístup ke vzdělávání. Nezáleží na ekonomickém ani sociálním postavení, není podstatné pohlaví, rasová a ani etnická příslušnost. Probíhá zde celkem důsledná integrace zdravotně postižených žáků do běžných tříd a škol, včetně mateřských škol. (Syslová et al. 2014) „*Předškolní vzdělávání je ve Švédsku dobře zabezpečeno v důsledku zákonných opatření stanovujících, že obce jsou povinny zajišťovat kvalitní fungování mateřských škol a péči o děti raného věku*“. (Syslová et al 2014, s. 55)

„*Hlavním cílem mateřské školy je vytvářet základ pro celoživotní učení a zajistit návaznost na základní školu. Švédská tradice mateřské školy zdůrazňuje význam hry v rozvoji dítěte a v jeho učení. V učebních osnovách pro mateřské školy je věnována zvláštní pozornost zájmům a potřebám žáků*“. (Ježková et al. 2011, s. 56) Předškolní vzdělávání je poskytováno dětem od jednoho roku do sedmi let a je nepovinné. Nejčastější zastoupení mají ve Švédsku mateřské školy, tzv. *förskola*. (Syslová et al. 2014) Běžně používaný termín v hovorové švédštině je také *dagis*. Jsou to většinou veřejné instituce, pro děti od 1 roku do 6 let věku. Děti jsou rozděleny do tříd - skupin v počtu do 20 dětí. Mateřské školy jsou v provozu celoročně, s výjimkou celostátních svátků. Děti, jejichž rodiče jsou na mateřské dovolené, nebo děti nezaměstnaných rodičů mohou navštěvovat mateřskou školu 15 hodin týdně bezplatně. (Ježková et al. 2011) Pokud dítě navštěvuje mateřskou školu na více hodin, je úplata stanovena dle pravidel dané komuny (u nás magistrát).

Existují i další formy péče o děti předškolního věku. Jsou to **otevřené mateřské školy** tzv. *öppen förskola, open pre-school*, (Ježková et al. 2011) Dále jsou zde zařízení nazvané **denní rodinná péče**, tzv. *dagmamma*, a **rodičovská kooperativa**, tzv. *föräldrakooperativ*.

Během své studijní cesty jsem navštívila otevřené mateřské školy, kde rodiče nemusí žádat o místo, sem mohou chodit rodiče s dětmi, před začátkem docházky do běžné školky. Zařízení je určeno i pro rodiče, které nenutí ekonomické důvody nastoupit do práce, když jsou děti ještě malé. Většinou tam pracuje jedna nebo dvě učitelky. Otevřená školka má stimulovat jak děti, tak rodiče. Je to místo setkávání rodičů na mateřské dovolené,

místo, kde mohou obdržet různé rady a tipy jak od ostatních rodičů, tak od kvalifikovaného personálu.

Není však mnoho komun, které mají ve své nabídce otevřenou školku, a pokud tomu tak je, většinou leží v blízkosti rodinného centra – což je místo, kde se nachází dětské zdravotní středisko, sociální služba a další typy podpůrných rodinných institucí. Je tu předpoklad, že toto místo využijí rodiče s nízkými příjmy, s nízkým sociálním, ekonomickým a vzdělanostním standardem. To vše proto, aby bylo možné podchytit včas děti, které budou potřebovat pomoc. Ale nejobvyklejším modelem je, že tuto otevřenou školku nabízí ve svých budovách při kostelích švédská církev. Další formou je **denní rodinná péče**, tzv. *dagmamma*. Jsou to členové rodiny, převážně matky, které denně přijímají ve své rodině jiné děti za úplatu. Pro tuto formu předškolního zařízení není vyžadováno žádné speciální vzdělání personálu. Další formou je **rodičovská kooperativa**, kde nesou hlavní zodpovědnost za chod školky a za její hospodaření především rodiče, kteří mají také povinnost aktivně ve školce část týdne pracovat.

Ve Švédsku existují specifické třídy pro předškolní vzdělávání, tzv. předškolní třídy, švédsky - *förskoleklass*. Jsou zde zpravidla děti od šesti let. Navštěvování předškolní třídy je dobrovolné a představuje první stupeň švédského vzdělávacího systému. Stravování je zdarma, stejně jako po celou dobu povinné devítileté školní docházky. Docházka do předškolní třídy dětmi mladšími šesti let je dobrovolná. O docházce rozhodují rodiče. Na rozdíl od mateřské školy se zde vyučuje, protože tato forma předškolního vzdělávání šestiletých dětí je realizována vždy při základní škole. Formou hry připravuje děti na budoucí výuku matematiky a čtení. Pro tyto třídy jsou závazná kurikula jako pro školy základní. (Ježková et al. 2011)

Förskoleklass je tedy úzce spojena se školou. Děti jsou cíleně připravovány na vstup do školy základní, účastní se prvního školního vyučování. Jsou jim poskytovány základy pro psaní, čtení a počítání. „Cílem předškolní třídy je umožnit úspěšný přechod z mateřské školy do školy základní a vytvářet základy pro další vzdělávání.“ (Ježková et al. 2011, s. 57) Předškolní třídy nejsou povinné, ale projde jimi většina dětí předškolního věku. „Na podzim roku 2007 navštěvovalo průměrně 85,7 % všech dětí ve věku 1-5 let (441 000) mateřskou školu, 5 % zařízení denní rodinné péče. Dobrovolnou předškolní třídu navštěvovalo v roce 2007/08 96 % všech šestiletých dětí (93 000)“. (Ježková et al. 2011, s. 57)

Povinná školní docházka je ve Švédsku zahajována ve věku sedmi let. „*Jako důvod se nejčastěji uvádějí geografické, resp. klimatické podmínky: dlouhé zimní období a relativně kratší letní období na rozdíl od jiných částí Evropy jsou považovány tradičně za důvod, proč děti ve Finsku či Švédsku začínají docházet do školy o rok později, než je o typické ve většině zemí.*“ (Průcha 1999, s. 70). Tato informace je pro Švédy úsměvná. Dle mnou získaných zkušeností, ze studijních návštěv a rozhovoru s Tine Hallberg vím, že to, co určuje tento přístup, jsou historické souvislosti.

V polovině 19. století, v době průmyslové revoluce, braly tehdejší pracující matky děti s sebou do práce, což bylo pro děti nebezpečné prostředí. Z tohoto důvodu se začaly zakládat jesle, tzv. *barnkrubba*, kde mohly pobývat děti takto zaměstnaných matek. Tady neexistoval žádný pedagogický cíl, jen čistá snaha pomoci. Zároveň se začaly objevovat ve společnosti nové myšlenky o dětech jako o „sazeničkách“, které je potřeba pěstovat a rozvíjet. Ženy ze střední třídy začaly s tzv. dětskými zahradami, tzv. *barnträdgård*, zde se dětem dostalo potřebné podpory k jejich vývoji. Později se obě výše uvedené formy sjednotily do jedné, nazývané denní domov, tzv. *daghem*. V sedmdesátých letech se stále hovorově nazývaly školky tímto slovem, ale ve školských dokumentech již stálo označení **celodenní školka** – *heltids – förskola*. Zároveň však existovaly typy bývalých dětských zahrad, tzv. *barnträdgård*, kterým se tehdy říkalo hravá školka – *lekskola, lekis*, ve školských dokumentech té doby ovšem nazývané škola na část dne – *deltids – förskola*, určená hlavně šestiletým dětem. Pedagogové pracující v celodenních školkách se však nechtěli smířit s tím, že předají šestileté děti jinam, a začali rozvíjet svoji činnost pro předškolní děti tak, aby tyto mohly zůstat. Tím se prodloužil odchod do školy základní o jeden rok. Díky této tradici začíná povinná školní docházka ve Švédsku od sedmi let věku dítěte. (Rozhovor s Tine Hallberg)

Od roku 1998 patří předškolní třídy – *förskoleklass* do základní školní docházky, byť se jedná o formu dobrovolnou. Již několik let se vedou diskuse o tom, zda by tato forma měla být povinná. Důvod, proč se tak dosud nestalo, je jednoduchý: ve většině komun je již téměř sto procent šestiletých dětí v předškolních třídách.

Ve Švédsku probíhá preprimární vzdělávání podle jednotného národního kurikula. To vešlo v platnost v roce 1998. Jedná se dokument „Curriculum for the Preschool Lpfö 98 Revised 2010“. V tomto kurikulu jsou v jednotlivých kapitolách stanoveny 1. základní hodnoty a úkoly školky 2. cíle a hlavní směry (2.1 normy a hodnoty, 2.2 rozvoj a učení, 2.3 vliv na dítě, 2. 4 školka a rodina, 2.5 spolupráce mezi třídami, centra volného času, 2.6

následná opatření, hodnocení a rozvoj, 2.7 odpovědnost ředitelů mateřských škol). (Skolverket 2011)

„Ministerstvo pro vzdělávání a výzkum odpovídá za vzdělávání na základě vládních návrhů.“ (Ježková et al. 2011, s. 52), „Obce odpovídají za činnost škol na úrovni základního a středního vzdělávání a vzdělávání dospělých, tj. za realizaci vzdělávacích aktivit v rámci systému upravovaného školským zákonem, národními kurikuly a další předpisy. Na základě národního kurikula pro mateřské školy, základní školy a vyšší střední školy odpovídají obce za vytváření vlastních učebních osnov.“ (Ježková et al. 2011, s. 52-53)

1.4 SHRNUTÍ

Dle dostupných zdrojů víme, že předškolní vzdělávání v České republice a ve Švédsku je decentralizované. V obou zemích je nepovinné a spadá pod stejné mezinárodní označení ISCED 0. Kurikulární dokumenty jsou v obou zemích poměrně nové a závazné. Cílem dokumentů je vytvořit systém zajišťující kvalitní vzdělávání předškolních dětí v jednotlivých zemích. Obě země jsou členy EU, která se o předškolní vzdělávání velmi zajímá a podporuje jej. Evropská komise zpracovává cíle, zabývá se výsledky předškolního vzdělávání a jako součást tohoto výzkumu založila „Early Childhood Education and Care“ (dále ECEC) tematickou pracovní skupinu pro vzdělávání a péči v raném věku „Thematic Working Group on Early Childhood Education and Care“. Dále jsou využívány výzkumy Evropské informační sítě EURYDICE, UNICEF, OECD, Mezinárodních standardů kvalifikace ISCED a dalších. (Greger et al. 2006) Dále tyto poznatky zpracovává jeden z novějších oborů pedagogické vědy, důležitý také v mezinárodním měřítku - srovnávací pedagogika. (Průcha 2015b)

Ve Švédsku je předškolní vzdělávání zajišťováno pro všechny děti od jednoho roku věku dítěte. Rodiče na mateřské dovolené a nezaměstnaní rodiče mohou své dítě umístit do mateřské školy, tzv. *förskola*, minimálně na 15 hodin týdně. V České republice jsou mateřské školy určeny dětem od tří do sedmi let. S úpravou školského zákona jsou nově přijímány děti od dvou let. V České republice zůstává jeden z rodičů, převážně je to matka, na mateřské dovolené do dvou nebo tří let věku dítěte. Švédsko má v institucionální péči o děti od jednoho roku do tří let před Českou republikou náskok, mimo jiné i díky hromadnému rušení jeslí v České republice po roce 1989. Otázkou zůstává, zda je institucionální péče pro děti mladší tří let vhodná a prospěšná, nebo zda je pro dítě lepší trávit v raném věku čas s rodiči.

Při srovnání počtu dětí účastnících se předškolního vzdělávání můžeme vycházet ze statistických údajů uvedených v tabulkách 1 až 4 a uveřejněných na webu EURYDICE. (Motiejunaite et al. 2015)

Tabulka 1 Česká republika, s. 15 - míra účasti (Zdroj: MŠMT, 2015)

rok 2013/14	2leté děti	3leté děti	4leté děti	5leté děti
Mateřská škola (%)	30,3	77,2	87,4	90,4

Tabulka 2 Česká republika, s. 15 - míra účasti (Zdroj: Eurostat, UOE (květen, 2015))

rok 2012	3leté děti	4leté děti	5leté děti	6leté děti	7leté děti
ISCED 0 (%)	58,7	82,3	90,1	51,0	1,7
ISCED 1 (%)	-	-	0,0	48,2	97,6

Tabulka 3 Švédsko, s. 39 - míra účasti (Zdroj: Skolverket, 2015)

	1leté děti	2leté děti	3leté děti	4leté děti	5leté děti	6leté děti
2013 (%) Mateřská škola	49,2	88,9	93,3	94,7	94,6	1,5
2013 (%)	1,7	3,0	2,9	2,8	2,5	-
2013/14 (%) Předškolní třída	-	-	-	-	0,8	95,5
Celkem (%)	50,9	91,9	96,2	97,5	97,9	97,0

Tabulka 4 Švédsko, s. 39 - míra účasti (Zdroj: Eurostat, UOE (květen, 2015))

rok 2012	3leté děti	4leté děti	5leté děti	6leté děti	7leté děti
ISCED 0 (%)	92,6	94,2	95,3	97,0	1,4
ISCED 1 (%)	-	-	-	1,2	98,6

Při porovnávání počtu dětí zúčastněných v předškolním vzdělávání v České republice se nikde neuvádí počet dětí mladších dvou let, neboť pro tento věk dosud chyběla

odpovídající zákonná norma. Je však možné konstatovat, že takových dětí bylo minimální množství. Naproti tomu ve Švédsku navštěvuje různé formy školek 50,9 % dětí ve věku jednoho roku. Což je velmi markantní rozdíl v přístupu k této věkové kategorii.

Dále porovnáním počtu dětí dvouletých, kterých je ve Švédsku začleněno do systému 91,9 %, zatímco v České republice jen 30,3 %, zjistíme, že i zde stále přetrvává velká diference. Teprve u dětí pětiletých, tedy u dětí, které jsou v České republice v posledním roce před vstupem do základní školy, dochází ke snížení rozdílu (v ČR 90,4 % a ve Švédsku 97,1 %). Šestiletých dětí je do systému vzdělávání zapojeno již 99,2 % v České republice a 98,2 % ve Švédsku, což je dáno tím, že v České republice v tomto věku přecházejí děti do základní školy, ale ve Švédsku do stále ještě nepovinné předškolní třídy *försköleklass*.

Je velmi zajímavý údaj pro Českou republiku zaznamenaný v tabulce ze zdroje EUROSTAT. Uvádí, že v předškolním vzdělávání tedy ISED 0 je 51 % dětí ve věku šest let. V základním vzdělávání, ISED 1 tedy v prvních třídách základních škol je 48,2 % šestiletých dětí. Toto číslo je poněkud zavádějící. Není možné, aby byl tak vysoký počet šestiletých dětí v mateřských školách. Tak vysoký počet odkladů školní docházky v České republice není. V roce 2014 nastupovalo do základních škol 22,8 % dětí s odkladem školní docházky. (Mach 2014). Spíše se jedná o děti, které dosáhnou šesti let na podzim stávajícího roku. Mělo by tedy spíše dojít k součtu těchto čísel.

Z čísel je vidět, že Švédsko nabízí mnohem více předškolních zařízení pro děti od jednoho roku do tří let než Česká republika. Pro děti od tří do šesti let je systém velmi dobře propracovaný v obou zemích.

Povinná školní docházka začíná ve Švédsku v sedmi letech, zatímco v České republice v šesti letech věku dítěte. Ve Švédsku předchází vstupu do základní školy přípravné třídy tzv. *försköleklass*. V České republice by se této předškolní třídě *försköleklass* mohla podobat přípravná třída, která není na rozdíl od Švédska určena pro všechny děti tohoto věku. Je zřizována pro děti, u kterých bylo shledáno, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj, a děti, u nichž školské poradenské zařízení doporučí odklad školní docházky. (Zákon č. 561/2004 Sb.)

V posledních deseti letech byla ve švédské společnosti velmi diskutována kvalita vzdělávání. K této diskuzi došlo kvůli zhoršeným výsledkům švédských žáků základních a středních škol v mezinárodním srovnávání. Švédsko se různými způsoby snaží o zlepšení výkonu žáků a zvýšení prestiže učitelského povolání. Mezinárodní studie, například

program pro mezinárodní hodnocení studentů „*Programme for International Student Assessment*“ (v dalším textu PISA), v roce 2015 uvedla, že dochází ke zhoršení výkonů švédských dětí v posledních letech. Význam studií PISA byl zpochybněn pedagogy, a to jak ve Švédsku, tak v zahraničí. Kritici standardizovaných testů tvrdí, že studie jsou příliš zaměřeny na matematiku a vědu a zcela vylučují oblasti vzdělávání, které stimulují osobní růst, morálku a kreativitu. (Swedish Institute 2015)

Na počátku školního roku 2016/2017 proběhla ve Švédsku v novinách „*Dagens Nyheter*“ (v překladu Denní zprávy – celostátní švédský deník) velmi zajímavá diskuze, kdy Jonas Linderoth, jeden z profesorů, podílející se před dvaceti lety na zásadní reformě švédského školství, se za svůj podíl na těchto změnách omluvil: „*Nový styl pedagogiky, zavedený v 90. letech, je jeden z důvodů stále se zhoršujících školních výsledků a ovlivnil i devalvací učitelského povolání.*“ Jonas Linderoth dokonce vyzývá ostatní badatele v oboru pedagogika, aby učinili totéž. O co se vlastně jedná? Změny se týkaly přechodu z klasického modelu vzdělávání na model pouhého vedení. Učitel zde pouze dohlíží na to, aby žák vlastním způsobem zkoumal a objevoval svět kolem sebe. V této době začaly pro švédské školství špatné časy. Zhoršující se výsledky a nedostatek pedagogů jsou přirozeným následkem nového stylu pedagogiky. „*Největší chybou švédského školství byl nový učební plán, zavedený od roku 1994 na základě doporučení komise „Škola pro tvůrčí práci“, míní profesor pedagogiky Linderoth. Pozitivních ohlasů je ve Švédsku mnoho, ale najdou se zde samozřejmě i oponenti jako profesor Ulf P. Lundgren, bývalý předseda výše jmenované komise, který říká, že profesor Linderoth nemá pro své tvrzení důkazy.* (Linderoth 2016)

Ve slovech vedoucí česko-švédského kulturně vzdělávacího projektu PhDr. Jarmily Kocourkové, která sleduje české i švédské školství se objevují slova: „*Poučme se z chyb jiných a nepoužívejme je v našem školství.*“ (Kocourková 2016)

2 SPECIFICKÉ PROBLÉMY ČESKÉHO A ŠVÉDSKÉHO PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Specifické problémy současného předškolního vzdělávání jako je například začlenění dětí cizinců do vzdělávání, integrace ve školství, logopedické a řečové obtíže se v obou zemích úzce prolínají s oblastí sociální, ekonomickou a kulturní. V našich společnostech se tyto fenomény vzájemně ovlivňují. Je nutné si uvědomit, že iniciativy vzdělávací politiky v Evropské unii zaměřené na pomoc rodinám se sociálním znevýhodněním a rodinám z jiného sociokulturního prostředí jsou v současné době nezbytné. V Evropě bylo v roce 2009 zjištěno, že 17,2 % evropských domácností s jedním dítětem mladším šest let žije pod hranicí chudoby. (Syslová et al. 2014, s. 19) Touto otázkou by se měli zodpovědní politici zabývat detailněji. Vždyť rodiče, věnující velkou část svého času na zajištění prostředků pro přežití, se nemohou v dostatečné míře věnovat péči o výchovu a vzdělávání svého dítěte, a to ani v jeho předškolním věku, který je základem pro další rozvoj dítěte.

Ve velké míře s chudobou souvisí otázka imigrace, která v současné době ovlivňuje celou Evropu. Švédsko tento problém řeší déle a důkladněji než Česká republika, neboť fenomén imigrace patří již mnoho let k aktuálním politickým tématům švédské společnosti. Důvodem je dlouhodobý a neustálý příliv přistěhovalců. Jednotlivé země Evropy přistupují k řešení této otázky různými způsoby. Odlišné přístupy jednotlivých států jsou dány politickým, kulturním a společenským vývojem v obou zemích. Problém začlenění dětí cizinců do systému vzdělávání nejen přetrvává, ale dokonce vzhledem k současným politickým okolnostem narůstá. Jedná se také o děti mladší tří let. Právě otázka vzdělávání dětí mladších tří let je v České republice velmi ožehavým tématem dnešní doby. Tento problém se snaží řešit nově upravený Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, kde je stanoveno: „*Dle školského zákona se s účinností od 1. 9. 2016 předškolní vzdělávání organizuje pro děti ve věku zpravidla od 3 do 6 let, nejdříve však pro děti od 2 let. Tato věta se s účinností od 1. 9. 2020 mění takto: Předškolní vzdělávání se organizuje pro děti ve věku od 2 do zpravidla 6 let*“. (RVP PV 2016, s. 6)

Imigrace je přesto v obou jmenovaných zemích řešena velmi zodpovědně. S ní úzce souvisí integrace dětí do vzdělávacích systémů. V České republice patří cizinci do integrace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, patří sem děti sociokulturně znevýhodněné a tedy také děti, které pocházejí z jazykově odlišného prostředí a které nemluví jazykem, v němž probíhá vzdělávání. (Zákon č. 561/2004 Sb.)

Vlivem politiky EU je otázka integrace dětí cizinců velmi aktuálním tématem pro celou Evropu. Z rozhovoru se švédským kurátorem v Katrineholmu Åkem Jenischem (Rozhovor s Åke Jenische) vyplývá, integrace dětí do švédského vzdělávacího systému je téměř stoprocentní. Jednotlivé případy jsou řešeny posouzením individuálních potřeb každého dítěte. V českém školství je otázka inkluze aktuálním tématem současnosti a převažuje snaha o začlenění všech dětí do běžné školy.

Dalším specifickým tématem pro studium je otázka neutěšeného stavu jazykového a řečového projevu dětí, ve věku do tří let, ale i dětí starších. Řečovými obtížemi se ve Švédsku zabývají stejně jako u nás. Z tabulek v první kapitole však vyplývá, že počet dětí od jednoho do tří let ve švédských předškolních zařízeních je nesrovnatelně vyšší než v České republice.

2.1 DĚTI CIZINCŮ V ČESKÉM A ŠVÉDSKÉM PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

V České republice žijí tradičně národnostní menšiny zejména z Ukrajiny, Slovenska, Polska, Německa, Ruska a Vietnamu. *„Celkový počet, těchto „jiných“ obyvatel není přesně znám a údaje, které jsou k dispozici, se dosti odlišují.“* (Průcha 2015a, s. 153) Počet cizinců v České republice stoupá, stejně tak počet dětí cizinců ve vzdělávacím systému. Je jich však stále mnohem méně, než v některých zemích západní Evropy. (Průcha 2015) V České republice nemůžeme hovořit o masivním nárůstu imigrantů. Jak uvádí stránky Člověk v tísni, čerpající ze zdroje Ministerstva zahraničních věcí, jednalo se v roce 2015 o 1 525 žadatelů o azyl z Ukrajiny, Sýrie, Vietnamu a Kuby. (Člověk v tísni 2016)

Ve Švédsku je situace odlišná. Tato skandinávská monarchie se již dlouhou dobu potýká s obrovským množstvím přistěhovalců. Národnost imigrantů ve Švédsku však není snadné zjistit, neboť od roku 2003 je tato informace považována za diskriminační, a ve statistikách se tedy neuvádí. Historicky se jedná o minoritní skupiny pocházející z Finska, Dánska, Norska, Polska, Německa, o něco později pak ze zemí vzdálenějších, například z Iráku, Srbska/Černé Hory, Iránu, Bosny a Hercegoviny a Turecka. *„V roce 2015 hledalo ve Švédsku azyl přes 160 000 imigrantů.“* (Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, nedatováno) S takovým množstvím imigrantů se rozhodně Česká republika nepotýká. *„V roce 2015 byl nejvyšší počet žadatelů o azyl považovaných za nezletilé osoby bez doprovodu registrován ve Švédsku (téměř 35300 nezletilých bez doprovodu, 40 % všech zapsaných v členských státech EU)“.* V České republice to bylo ve stejnou dobu 15 osob. (Peltrám 2016)

Z rozhovoru s Tine Hallberg vyplynul rozdíl mezi přistěhovalcem, který o azyl žádá, a přistěhovalcem, který ho již obdržel. „*Ve Švédsku se pod pojem azylant rozumí žadatel o azyl, který přišel do Švédska a zažádal o ochranu z důvodu pronásledování. Jeho žádost ještě neprojednal ani Imigrační úřad – Migrationsverket - ani soud, nebo alespoň jeden z nich. Jakmile je žádost projednána, není tento člověk považován za azylanta, ale za Švéda*“.(Rozhovor s Tine Hallberg)

V rozhovoru s Jarmilou Kocourkovou, jejíž dcera navštěvovala mateřskou školu Sörgården v Katrineholmu, nacházejícím se ve středním ve Švédsku, zaznělo: „*Děti přistěhovalců to nemají jednoduché, ostatně jako všude na světě. Ve školce, kam v roce 2000 chodila má dcera, přistěhovanci byli spíš výjimkou. V oddělení slůňat ve školce Sörgården v Katrineholmu měla nešvédský původ jen naše dcera. Tam s tím nikdo neměl zkušenosti, což se odrazilo i na neobratném přístupu učitelek k jejímu zařazení do kolektivu. Dnes jsou děti imigrantů téměř všude a práce s nimi bývá velmi náročná, zvláště pokud personál neprošel odpovídajícím školením. Pak nastávají jak pro děti, tak pro dospělé dramatické situace. Zkušené pedagogické pracovnice ji však přesto obdivuhodně zvládají.*

Švédsko má dnes však tolik přistěhovalců, že problémy se začleněním dětí přistěhovalců narůstají. Spíše asi záleží na jednotlivých učitelkách (a já znám několik takových, které se opravdu snaží dětem cizinců jejich úděl ulehčit) než na oficiálním systému, zda se dětem imigrantů dostane opravdové pomoci.“ (Rozhovor s Jarmilou Kocourkovou) Z tohoto rozhovoru vyplývá, že integrace dětí cizinců je ve Švédsku řešena dlouhodobě a situace je velmi náročná, jak pro pedagogy, tak pro děti a jejich rodiče.

Během svých studijních cest, kdy jsem pobývala na švédských mateřských školách v Södermanlandu (kraj ve střední části Švédska), jsem viděla velké množství dětí, které nebyly původem ze Švédska. Počet těchto dětí různých barev pleti a odlišné náboženské příslušnosti byl značný. Díky spolupráci se švédskou školkou navštěvuji také některé mateřské školy v Karlovarském kraji a troufám si tvrdit, že tam počet dětí imigrantů tak evidentní není. Pokud máme tato čísla doložit statisticky, víme, že v České republice je celkem 5 158 mateřských škol, které navštěvuje 367 603 dětí. (Centrum vzdělávání všem nedatováno) „*Ve školním roce 2014/2015 navštěvovalo mateřské školy 7 214 dětí cizinců.*“ (Kleňhová 2016)

2.2 INTEGRACE V ČESKÉM A ŠVÉDSKÉM PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

Integrace jsou přístupy a způsoby zapojení žáků se zvláštními vzdělávacími potřebami do vzdělávání a do běžných škol. Cílem je zajistit různě postiženým dětem a žákům kontakt, společnou zkušenost a prožitky s jejich vrstevníky. (Průcha et al. 2003, s. 87) S integrací souvisí všechny změny, které vyplývají z novely školského zákona č.82/2015 Sb., zejména z § 16 a z prováděcí vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. (Vyhláška č. 27/2016 Sb.) Je nutné zajistit pro děti v mateřské škole takové podmínky, které respektují individuální potřeby a možnosti každého dítěte. V novelizovaném Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání, (RVP PV 2016, s. 35 - 37) je také řešena otázka vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí mimořádně nadaných.

Ve švédském kurikulu pro předškolní vzdělávání je zakotveno, že žádné dítě nesmí být diskriminováno pro pohlaví, etnickou skupinu, náboženství, sexuální orientaci rodinného příslušníka nebo funkčnímu poškození jedince a nesmí s ním být zacházeno ponižujícím způsobem. (Skolverket 2011)

2.3 LOGOPEDICKÉ A ŘEČOVÉ OBTÍŽE A VZDĚLÁVÁNÍ JAZYKOVÝCH MENŠIN V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE A ŠVÉDSKU

Se vzděláváním dětí cizinců, integrací, ale i modernizací dnešní společnosti souvisí problémy spojené s jazykovým a řečovým vývojem dětí a všeobecnou komunikací. Touto otázkou se v současné době zabývá většina vzdělávacích systémů. Na tuto oblast je kladen velký důraz v Čechách i ve Švédsku. *„Různé výzkumy ukazují na pozitivní vliv předškolní výchovy dětí také pro rozvoj řečových a komunikačních dovedností dětí, jak se o to snaží i české mateřské školy v souladu s Rámcovým vzdělávacím plánem pro předškolní vzdělávání (2004). K podobným zjištěním se dospívá v zahraničí (Průcha, Dětská řeč a komunikace, 2011b), zvláště pokud jde o lepší připravenost dětí docházejících do mateřských škol na požadavky následujícího vzdělávání v primárních školách.“* (Průcha 2015a, s. 87)

V České republice narůstají logopedické obtíže u dětí. Z šetření ČŠI vyplývá, že celková nezralost byla důvodem odkladu povinné školní docházky v 35,7 %. Logopedické vady a poruchy řeči se podílely na odkladech školní docházky - celkem 28 %. (Průcha 2016, s. 81)

Na rozvoj řečových dovedností působí mnoho faktorů, například kolik času rodiče dětem věnují a v jakém prostředí dítě vyrůstá. Tuto situaci si česká společnost uvědomuje velmi dobře. Součástí Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání je vytváření komunikativní kompetence dětí, což v předchozích programech nebylo. (Průcha 2011) V českých školách je také v současnosti kladen důraz na další vzdělávání učitelů mateřských škol v oblasti logopedické prevence u dětí předškolního věku. Při dostatečné logopedické prevenci a podpoře činností souvisejících s rozvojem řečových dovedností u dětí v mateřských školách, se předpokládá zlepšení situace u dětí předškolního věku. (Učitelství 2014)

Ve Švédsku řeší tuto otázku stejně jako u nás. Učitelky kladou větší důraz na jazykový projev dětí. V obou zemích je v současnosti také aktuální otázkou výuka nového jazyka v rodinách cizinců. Ve švédských mateřských školách a v přípravných třídách, tzv. *förskoleklass*, pracují pedagogové zabývající se výukou švédštiny. Jedná se o výuku švédštiny pro cizince. Zajišťují tak péči o rozvoj jazykových a řečových znalostí u dětí cizinců tak, aby se děti při vstupu do základních škol mohly plnohodnotně vzdělávat v jazyce země, která je jejich novým domovem. Ale stejně tak je zde ze zákona zajišťována výuka rodného jazyka dětí rodilým mluvčím. Jedná se o jeden z druhů podpůrných opatření. To znamená, že do škol dochází pedagog, ve většině případů rodilý mluvčí a vyučuje děti jejich rodnému jazyku. Rodiče jsou informováni o chování a prospěchu svého dítěte dvakrát do roka v rámci tzv. „*rozhovoru o rozvoji*“. (Ježková et al. 2014)

Také v České republice přicházejí děti cizinců do mateřských škol nedostatečně jazykově vybaveny. Výuku většinového, tedy českého jazyka, provádí učitelky mateřské školy během běžného provozu mateřské školy, ale rozvojem rodného jazyka dětí se ve školním vzdělávacím procesu pedagogičtí pracovníci nezabývají. Do mateřských škol nedochází rodilý mluvčí, zákon upravuje možnost vzdělávání dětí v jazyce národnostní menšiny. Záleží na přístupu jednotlivých pedagogů a jejich možnostech. I u nás jsou příklady úspěšné integrace. Napomáhají tomu organizace zabývající se pomocí rodinám cizinců a jejich dětem například META, o.p.s., dále integrační centra, působící v jednotlivých krajích. Pomoc nám nabízí i „*Inkluzivní škola*“. (Informatorium 2016)

Ve spolupracující školce Sjöholm - Nyhem, přípravné třídě, tzv. *förskoleklass*, bylo ve školním roce 2015/2016 devatenáct dětí. Jeden chlapec a šest dívek s rodiči ze Somálska, všichni mluvili docela dobře švédsky, protože pocházejí z druhé generace přistěhovalců. Narodili se již ve Švédsku. Dále tam byl jeden romský chlapec, který doma

mluvil romsky, a jeden chlapce srbské národnosti. Další chlapec byl Dán, který se narodil ve Švédsku. Dva chlapci jsou druhá generace Kurdů, mluví kurdsky, jejich jazyk se švédsky nazývá *kurdiska*. Celkem tedy jedenáct dětí, které by se mohly počítat mezi přistěhovalce, ale všichni mluví švédsky docela dobře.

V Mateřské škole v Kyselce je v současnosti zapsáno padesát čtyři dětí. Z toho je pouze jeden chlapec ruské národnosti, který - stejně jako jeho rodiče - nemluví česky. Další chlapec má matku Angličanku a otec je Čech. Pochází z bilingvního prostředí. Jsou to tedy pouze dvě děti v běžné venkovské mateřské škole. Je to jistě velký nepoměr v počtu národností a problémů, se kterými se jednotlivé školky a země musí potýkat.

2.4 SHRNUÍ

Otázkou integrace se zabývá Česká republika i Švédsko. V obou zemích je zřejmé, že školská politika se snaží důsledně řešit začlenění nejmladších dětí do společnosti, a tak předcházet problémům s nerespektováním lidí z jiných kultur nebo sociálně vyloučených, souvisejícím s právem každého člověka na plnohodnotný a důstojný život. Zároveň je v obou zemích posilováno uznávání daných zákonných norem a celospolečenských pravidel.

Velký počet dětí cizinců se také účastní předškolního vzdělávání. Z výše řečeného vyplývá, že je jich více ve Švédsku než v České republice.

Otázku rozvoje jazyka většinové společnosti se snaží oba vzdělávací systémy řešit co možná nejlépe. Ve Švédsku je u každého dítěte vyučován nový jazyk, ale zároveň je rozvíjen i rodný jazyk dítěte. Naproti tomu v České republice se rodný jazyk u dětí v mateřské ani jiné škole nerozvíjí, není tedy vyučován. V tomto ohledu existuje mezi oběma zeměmi velký rozdíl.

Další diferenciacie, byla prokázána ve vysoké účasti dětí od jednoho roku ve švédském preprimárním školství. Je tedy možné učinit závěr, že rozvoj řeči je ve Švédsku v daleko vyšší míře řešen institucionálně.

Jazykové problémy u dětí, jsou v České republice prokazatelné. Řešením by mimo jiné mohla být logopedická prevence u dětí předškolního věku. Logopedickou prevenci využívá současné předškolní vzdělávání v České republice k řešení správné péče o rozvoj dětské řeči v předškolním věku. V mateřských školách je kladen důraz na logopedii jako takovou. To je také možná cesta jak pomoci dětem cizinců v předškolním vzdělávání s řádnou

výukou českého jazyka a její velmi obtížnou výslovností. Musí však jít ruku v ruce s akceptováním daného problému širokou veřejností.

Jak je uvedeno v Listině práv a svobod v článku 33. „ *Každý člověk má právo na vzdělání. To jak se bude naše společnost vyvíjet a jak se podaří začlenit děti imigrantů do minoritní společnosti, je velmi důležitou otázkou. Přístup společnosti a pedagogů velmi ovlivní úspěšnost těchto dětí v dalším životě.* (Listina základních práv a svobod 2012, s. 677)

3 ZASAZENÍ SPOLUPRÁCE MATEŘSKÝCH ŠKOL DO KONTEXTU MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE

Česko – švédské partnerství začalo roku 2007 v Karlových Varech, kde také stále pokračuje, jen forma spolupráce se postupně rozšiřuje a mění. Je to podmíněno jednak působením jednotlivých zainteresovaných učitelek v mateřských školách, jednak obměnou účastníků. Spolupráce Mateřské školy Kyselka se švédskou školou Sjöholm - Nyhem začala v roce 2008. Personální obsazení projektu se od té doby nezměnilo, jen přibyly nové spolupracovnice. Do partnerství vstoupily dvě švédské a dvě české učitelky. Ani po mnoha letech neztratil projekt spolupráce nic na své přitažlivosti a zajímavosti.

3.1 LIDÉ SI MOHOU ROZUMĚT, PŘESTOŽE MLUVÍ RŮZNÝMI JAZYKY

Počátek spolupráce spadá do roku 2003, kdy se poprvé konala společná schůzka Klubu přátel Karlových Varů a Katrineholmského klubu jazyka a kultury (u obou klubů se jedná o skupiny lidí, které se kromě jiných kulturních aktivit snaží organizovat výměnné akce a rozšiřovat vzájemné povědomí zejména o kultuře obou zemí. Předsedkyní švédského klubu je již od roku 2006 paní PhDr. Jarmila Kocourková, v čele českého klubu stojí dnes Ing. Stanislav Wieser). Roku 2005 uspořádaly kluby v katrineholmské knihovně společnou výstavu „Karlovy Vary, město přinášející zdraví“. V roce 2006 se výstava „Karlovy Vary, město přinášející zdraví“ přesunula do Stockholmu, a to do prostor tamější české ambasády, kde akci přímo podpořila tehdejší česká velvyslankyně JUDr. Marie Chatardová. V Katrineholmu se konaly pod vedením PhDr. Jarmily Kocourkové kurzy „Českých dějin, kultury a jazyka“, dvakrát zde proběhl „Karlovarský kulturní týden“. V průběhu deseti let bylo v obou městech zorganizováno více než 40 česko-švédských koncertů a 11 různých výstav, které seznamovaly návštěvníky se životem a kulturou ve spolupracujícím městě. V roce 2015 proběhly v obou městech výstavy k výročí projektu, kde obsáhlou součástí byla i studijní výměna mezi pedagogickými pracovníky předškolních zařízení. Dlouholeté partnerství probíhá také mezi karlovarskou ZŠ a ZUŠ Šmeralova, švédskou Základní školou Tallås a katrineholmskou Základní uměleckou školou. Vyčíslením jednotlivých aktivních a pasivních účastníků, počtem studijních pobytů, kulturních akcí a dalších činností, dotýkajících se tohoto projektu, se zabývala ve své diplomové práci s názvem Možnosti a omezení české kulturní diplomacie Ing. BcA. Tereza Dudková. (Dudková 2012)

Významnou součástí této rozsáhlé česko-švédské kulturní výměny je spolupráce mezi českými a švédskými mateřskými školami, která úspěšně probíhá již desátým rokem. Některé školky v průběhu let z projektu vystoupily, jiné se zapojily později.

V současnosti spolupracují tři karlovarské mateřské školy a Mateřská škola Pramínek z Kyselky.

Studijní výměny se od roku 2008 uskutečňují střídavě ve švédském Katrineholmu, Karlových Varech a v Kyselce. Tyto studijní pobyty hostující země vždy velmi pečlivě připravují. Program vždy obsahuje společnou práci pedagogů na spřátelených mateřských školách, jejich aktivní účast při výchovně vzdělávacích činnostech, návštěvu vybraných školních i školských zařízení v regionu, specializovaných pracovišť s odbornou péčí pro děti (například SOS vesnička Karlovy Vary), odborné diskuze a prezentace česko-švédské spolupráce nejenom s pedagogickou veřejností, ale také setkávání se zástupci školských odborů a představiteli měst a obcí Katrineholmu, Karlových Varů a Kyselky. Studijní pobyt v daných mateřských školách je vyvrcholením celoroční spolupráce.

Program se zaměřuje zejména na poznávání kultury spřátelené země, jejích národních zvyků a tradic. Odborným přínosem je nejen seznamování se s novými formami a metodami pedagogické práce na základě poznávání školského kurikula a výchovně vzdělávacího systému obou zemí, ale i podíl na inovaci vzdělávacího procesu a zajištění odborné péče o děti předškolního věku. Profesní diskuze se soustřeďují i na problémy multikulturní, jazykové a sociální, při začleňování a malých cizinců do kolektivu, na integraci a inkluzi ve vzdělávání, na náhradní a institucionální péči o děti předškolního věku, na problematiku životního prostředí a zdravého životního stylu. Mezi spřátelenými mateřskými školami probíhá pravidelná komunikace formou elektronické či klasické pošty, vše se dokumentuje a vzniká tak velmi zajímavý písemný i obrazový materiál spolupráce. Obě země také během celého roku prezentují svoje činnosti na webových stránkách¹, dále v různých periodikách (Kyselský zpravodaj, Kalovarský deník, Katrineholms Kuriren) při různorodých školních akcích a výstavách (například v Krajské knihovně Karlovy Vary, ve výstavních prostorách galerie Duhová paleta Karlovy Vary, v katrineholmské městské knihovně Ängel), získávají pro tuto spolupráci významné partnery (rodina, zřizovatel, Krajský úřad Karlovarského kraje, další mateřské školy, aj.). Pedagogové se snaží

¹ www.mskyselka.cz, <http://www.kskk.estranky.cz/>, <http://www.kskk-sverige.estranky.cz/>, <https://www.facebook.com/Nyhemsksolan/?fref=ts>, <http://www.katrineholm.se/Barn-och-utbildning/Katrineholms-skolor/Nyheter-2013/Internationellt-arbete-i-forskoleklass-och-forskola/>-<http://www.kjconsultingab.webdon.eu>

o zlepšení své jazykové vybavenosti v jazykových kurzech a o využití financování z projektů EU (např. COMENIUS).

O tom, že si lidé mohou rozumět i přesto, že mluví různými jazyky, svědčí i další výsledky této česko - švédské spolupráce. V průběhu českého studijního pobytu ve Švédsku v roce 2009 vznikla kouzelná pohádka „O šťastných Trolech“, kterou napsala švédská kolegyně Tine Hallberg pod vlivem rozvíjejícího se přátelství s českými učitelkami. Učitelky v naší mateřské škole Kyselka děti průběžně seznamují s životem v cizích zemích, a mimo jiné si velmi často povídají o kamarádech ve Švédsku. Děti poznávají zvyky svých přátel z daleké Skandinávie a paní učitelky se snaží použít inspirace ze švédské mateřské školy a předškolky Sjöholm - Nyhem i v našich českých podmínkách. Děti si rády prohlížejí fotografie a filmy s tvářemi dětí z cizí země a poznávají touto formou, že děti jsou vlastně všude stejné. V Katrineholmu učitelky dětem přibližují naše pohádky a ukazují české pohádkové postavy. Díky nim děti ve švédském Sjöholmu - Nyhemu znají českého krta i Ferdu Mravence. Děti v Kyselce zase znají švédské troy a medvídku Bamseho, dokáží poděkovat a pozdravit nejenom česky a anglicky, ale i švédsky. Ke spolupráci byla přizvána jedna z maminek dětí naší mateřské školy, která je zároveň učitelkou angličtiny u předškolních dětí a kterou tato činnost spolupráce zajímá i profesně. Díky jejímu tlumočení mohly učitelky při poslední pracovní návštěvě švédského Katrineholmu proniknout hlouběji do školské problematiky ve Švédsku a dalších zájmových oblastí, jako je integrace dětí do předškolního vzdělávání, pěstounská péče, systémy dalšího vzdělávání učitelek, a jiné. Tyto odborné debaty byly oboustranně prospěšné. Do roku 2015 se uskutečnilo celkem sedm výměnných pobytů.

Do spolupráce zasáhla také osobnost Georga Riedla, slavného švédského muzikanta a skladatele (složil hudbu k devíti filmům podle literárních předloh Astrid Lindgrenové, mj. o Pipi Dlouhé Punčoše nebo o dětech z Bullerbynu), pocházejícího shodou okolností z Karlových Varů. Georg Riedl se v roce 2012 stal čestným občanem Karlových Varů. V mateřské škole v Kyselce znají děti některé písně tohoto autora. Máme některé texty přeložené do českého jazyka a děti se s nimi tedy seznamují nejen v pohádkách, ale i ve školce. (Z vlastního neuveřejněného zdroje.)

3.2 SHRNUÍ

Do projektu česko-švédské spolupráce jsme všichni vstupovali s velkým očekáváním něčeho nového, co přinese další poznatky do naší práce a obohatí nejen nás, ale i naši práci v mateřské škole. Díky paní PhDr. Jarmile Kocourkové jsme získali mnoho nových přátel,

úžasných zkušeností a další motivaci pro vykonávání pedagogické práce na jiné úrovni. Děti a jejich rozzářené oči, když jim vyprávíme o švédských kamarádech a jejich životě, jsou pro nás všechny tou největší odměnou za naši velmi náročnou práci.

4 PŘÍKLAD SPOLUPRÁCE DVOU KONKRÉTNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL

Začátek naší spolupráce se školkou v Katrineholmu se datuje do roku 2008, kdy se uskutečnilo poměrně formální setkání na Obecním úřadě v Kyselce s obecnou nabídkou spolupráce. V té době probíhala návštěva švédských učitelek v karlovarských mateřských školách, součástí byla také prezentace švédského vzdělávacího systému, která proběhla v odborném programu pro mateřské školy v prostorách Národního institutu dalšího vzdělávání v Karlových Varech (dále NIDV). Přednáška to byla velmi zajímavá a poučná. Přinesla mnoho dotazů a témat k dalším diskuzím. Zde se učitelky Mateřské školy Kyselka setkaly s ředitelkou školky a předškolky Sjöholm - Nyhem v Katrineholmu. Byla domluvena spolupráce obou školek, došlo k upřesnění očekávání a cílů. Přímá spolupráce, byla zahájena v září 2008 studijním pobytem v Katrineholmu.

Od spolupráce se švédskou školkou Sjöholm - Nyhem v Katrineholmu jsme očekávaly obohacení naší práce, nové poznatky a informace. Začátek spolupráce byl pomalý a opatrný. Nejprve jsme si formou e-mailů vyměňovaly popisy a fotografie vybraných činností dětí a posílaly si informace o kulturních a tradičních akcích v našich školkách. V současné době je do spolupráce zapojeno 54 dětí z Mateřské školy Kyselka a 45 dětí z předškolky Sjöholm - Nyhem ve Katrineholmu. Prezentujeme jim podobnost a propojenost dvou vzdálených zemí a kultur v Evropě. Sledujeme vzájemně své tradice a současnost. Cílem je získat více praktických zkušeností ze vzdělávání dětí v konkrétní školce ve Švédsku a naopak předat své vlastní zkušenosti švédským kolegům. Děti v Mateřské škole Kyselka jsou průběžně seznamovány s životem v cizích zemích a velmi často formou hry získávají informace o kamarádech ve Švédsku. Děti poznávají švédské zvyky a učitelky se snaží použít švédské tradice v našich podmínkách. Komunikace probíhá i v reálném čase (například prostřednictvím Skype).

4.1 STUDIJNÍ A VÝMĚNNÉ POBYTY

Na jaře roku 2009 proběhl první týdenní studijní pobyt dvou učitelek z Mateřské školy Kyselka ve švédském Katrineholmu. Pobytu se také účastnilo dalších šest učitelek z mateřských škol v Karlových Varech. Tato cesta byla plná očekávání. Během pobytu jsme navštívily třináct školských zařízení. Denní rozvrh byl časově velice náročný. Hned v počátku pobytu byly postřehnuty znatelné rozdíly v organizaci dne ve školkách a ve vybavenosti školek. Například ložnice ve švédských školkách prakticky nejsou.

Nacházejí se pouze v jeslích. Místo určené pro odpočinek je vybavené kobercem nebo velkými polštáři. Málokde odpočívají děti hromadně.

Ve Švédsku, stejně jako u nás, tráví děti hodně času pobytem venku. Je však rozdíl v délce pobytu. Děti chodí ven za každého počasí a tráví zde několik hodin. Připravují se tak na vstup do základní školy, kde většinou tráví venku všechny přestávky, a také zde svačí. Z důvodu pobytu venku za jakéhokoli počasí mají v každé školce velkou sušičku na oblečení. Po příchodu ze zahrady se sem oblečení naskládá a nechá vysušit. Ve školkách nepoužívají bačkorky, ale děti běhají bosky po celé budově.

Většina školek je zásobovaná z centrální kuchyně a jídlo se ve školkách pouze vydává. Jídlo je dováženo z centrální vývařovny v Katrineholmu. Toto zařízení však vaří jídlo i pro seniory. Nejsou zde dodržovány požadavky spotřebních košů jako v České republice. Ze skutečnosti, že naše školky mají ve většině případů svou vlastní kuchyň, byly naopak nadšeny naše švédské kolegyně.

Poznaly jsme školky s mnoha národnostními menšinami, kde kladly veliký důraz na možnosti individuálního přístupu a výuku rodného jazyka. Pravidelně do těchto školek dochází učitelky švédštiny, ale také rodilý mluvčí, který vyučuje děti jejich rodnému jazyku.

Markantní rozdíl je v zajištění bezpečnosti dětí při pobytu ve školním zařízení a při pobytu venku. Zahrady, jsou - stejně jako u nás - součástí školky. Na většině zahrad jsou obrovské kameny a skály, které jsou samozřejmou součástí života švédských dětí. Děti se v tomto prostoru pohybují zcela přirozeně a bez zábran. Přírodní překážky jsou pro ně běžnou součástí pohybu a hry v mateřské škole. Děti hrající si v koruně stromů nejsou ničím neobvyklým. Běžně se při hře venku v přírodě používají předměty, které poskytuje příroda - klacky, torza stromů atd. To, co je pro Švédy běžné a normální, nám v některých případech z bezpečnostních důvodů připadalo nepřijatelné. Na naše dotazy, ohledně úrazů, jako jsou pády ze stromu a podobně, nám odpovídaly s otázkou a úsměvem na rtech: „Proč by padaly?“ Dle informací švédských učitelek, jsou děti na takový pohyb zvyklé.

Navštívily jsme velmi zajímavý školský odbor Zdraví žáků, tzv. *Elevs hälsa*, který se zabývá zdravým vývojem dětí a žáků. Pracovníkem takového odboru je kurátor, který nemá stejnou náplň práce, jakou si pod tímto pojmem představíme v České republice. Tato funkce by se v České republice dala srovnat s pracovníkem školských poradenských

zařízení jako je například pedagogicko-psychologická poradna. Kurátor, nebo spíše psycholog, provádí rozhovory s jednotlivými žáky. Pomáhá dětem pojmenovat problémy, které děti mají, a snaží se je s nimi řešit. Odbor Zdraví žáků zaměstnává pracovníky, kteří se zabývají systémem péče o opuštěné děti. Ve Švédsku neexistují dětské domovy, je zde velmi rozšířená pěstounská péče. Během našeho pobytu proběhl rozhovor s kurátorem, který byl velmi obohacující a zajímavý. (Rozhovor č. 4)

V Katrineholmu se v době našeho prvního pobytu uskutečnila prezentace předškolního vzdělávacího systému České republiky za přítomnosti učitelů a pracovníků odboru školství i za účasti veřejnosti. Učitelky z Mateřské školy Kyselka seznámily přítomné s konkrétní činností školky v Kyselce.

Vliv této mezinárodní spolupráce na naši práci ukázala následná výstava uskutečněná v listopadu 2009 v budově Krajského úřadu v Karlových Varech. Zde jsme o studijním pobytu ve švédském Katrineholmu informovali širokou veřejnost. V první části mohli návštěvníci zhlédnout prezentaci spolupráce Mateřské školy Kyselka se školkou v Sjöholm – Nyhem v Katrineholmu. Pro obě školky se ukázala tato spolupráce jako velmi prospěšná, proto byla tato část velmi obsáhlá. Na přípravě výstavy se také podílely děti z naší mateřské školy, proto byly ve druhé části vystaveny obrazové materiály o činnosti mateřské školy během roku, které měly souvislost s českými a švédskými národními zvyky.

Následovaly další studijní pobyty. V červnu 2010 se uskutečnila návštěva učitelek ze švédského Katrineholmu. Do Karlových Varů přiletělo celkem deset pedagogů a jeden kurátor z Katrineholmu. Do Mateřské školy Kyselka přijely dvě učitelky ze švédské školky a předškolky Sjöholm - Nyhem v Katrineholmu. Pobyt kolegyně probíhal za běžného provozu mateřské školy. Paní učitelky se zapojily do činností a programu dětí ve školce. Proběhly diskuze o problémech švédského i českého školství. Na řadu se dostaly otázky spojené s integrací dětí přistěhovalců do škol ve Švédsku a problémy s logopedickými obtížemi u českých dětí. Dále jsme společně navštívili vesničku SOS Karlovy Vary, kde vedení vesničky informovalo naše švédské kolegyně o fungování náhradní rodinné péče v České republice. Následovala otevřená diskuze o situaci náhradní rodinné péče a pěstounských rodin ve Švédsku. Pan kurátor otevřeně přiznal, že situace ve Švédsku se na první pohled jeví jako skvělá, ale skutečnost je někdy jiná. (Rozhovor č. 4)

Také se uskutečnila prezentace švédských pedagogů v prostorách NIDV, zde byla informována zejména odborná veřejnost Karlovarského kraje o této ojedinělé spolupráci, jejím významu a přínosu. Stále však částečně přetrvával komunikační problém. Obě české učitelky z Mateřské školy Kyselka již měly jisté základy angličtiny a v běžných pracovních věcech s kolegyněmi ze Švédska v angličtině komunikovaly, ale k odborným věcem byla po celou dobu pobytu k dispozici překladatelka PhDr. Jarmila Kocourková.

Současně se řešil i problém s financováním. Učitelky ve švédském Katrineholmu požádaly a vypracovaly žádost o grant na svůj studijní pobyt od EU nadace NAEP - Comenius. Jejich žádosti a propracování projektu byly schváleny a poprvé se studijní pobyt z části platil z peněz EU. V roce 2011 se za Mateřskou školu Kyselka podávala žádost o finanční podporu na NAEP - Comenius. Přestože byl náš projekt propracován podobně jako u ostatních kolegyň účastnících se téhož projektu, byla schválena jen část žádostí a ta naše byla zamítnuta.

V květnu 2011 se uskutečnila následná návštěva učitelek ve školce a předškolce Sjöholm - Nyhem. Byly jsme součástí běžných aktivit, a to jak školních příprav, tak her, ale i pobytu venku, který je pro Švédsko tak typický. Děti v mateřské škole byly nejen naprosto bez ostychu, vstřícné, veselé, komunikativní, ale také velmi zvědavé a učenlivé. Všichni společně si připravili několik říkanek v českém jazyce, a dokonce i jednu krátkou píseň. Za pomoci obrázků Josefa Lady se děti seznámily s obsahem říkadel i písně, a tak věděly, o čem text pojednává. Došlo ke vzájemné vazbě, děti si začaly uvědomovat rozdíl v našich jazycích.

Do spolupráce za naši mateřskou školu přistoupila kolegyně Bc. Zuzana Funková, která vyučuje anglický jazyk v mateřských a základních školách spolu s rodilými mluvčími. Tím se spolupráce rozšířila přímo na rodiče dětí naší školky a především se vyřešil problém s komunikační bariérou na odborné úrovni. Díky nové kolegyni a její profesionální angličtině se zúčastněným učitelkám podařilo proniknout do hloubky organizačních věcí a uskutečnily se dlouhé diskuse o školním systému v České republice i ve Švédsku. Nově zjištěné skutečnosti byly zajímavé, obohacující, ale i překvapivé. Nejvíce nás zaujala snaha o začlenění dětí cizinců do školského systému a otevření otázky počtů dětí ve třídách mateřských škol na jednu učitelku.

Po celou dobu dalších studijních pobytů docházelo k setkávání s pedagogy a dětmi ve školce a předškolce Sjöholm - Nyhem. Poslední studijní pobyt se uskutečnil v mateřské

škole Kyselka. Ze švédské strany došlo k rozšíření řad zainteresovaných učitelek. Přijely čtyři učitelky z mateřské školy a předškolky Sjöholm - Nyhem. Tento výměnný pobyt mezi mateřskými školami byl svým rozsahem největší v daném projektu. Ve dvou mateřských školách, které jsou poměrně malé, došlo k obrovskému nárůstu zájmu pedagogů o tuto formu prohlubování znalostí a dovedností v oboru.

Během studijních pobytů dochází také k setkáním s pracovníky magistrátů, školských úřadů, ambasad a dalších úřadů. Ve švédském Katrineholmu nás přijal primátor města, připravil nám na úřadě vřelé přijetí. Osvěttil nám vše kolem povinností a možností svého města, pečlivě zodpověděl každý náš dotaz. V Karlových Varech se několikrát uskutečnilo setkání s primátorem Karlových Varů (Ing. Werner Hauptmann, Ing. Petr Kulhánek), přijal nás i hejtman Karlovarského kraje (PaedDr. Josef Novotný). Několikrát se nám podařilo získat finanční dotaci od Karlovarského kraje na podporu výměnných studijních pobytů. Stejně jako nás podporuje město Karlovy Vary, Katrineholm, podporuje nás i obec Kyselka.

4.2 JEDEN DEN VE ŠVÉDSKÉ MATEŘSKÉ ŠKOLE A PŘEDŠKOLE SJOHÖLM – NYHEM

Děti se ráno scházejí do školky od 6 hodin do 9. 30. Svlékají se v šatně, kde má každý své místo, označené jménem. Děti se po mateřské škole a předškolce pohybují bez bačkor. Všichni jsou v ponožkách, ani ti nejmenší nemají na nohou přezůvky.

Činnosti ve švédské předškolce a mateřské škole se v organizaci času částečně odlišují od českého modelu. Program dne ve švédské mateřské škole probíhal ve třídě s dvaceti dětmi ve věku od čtyř do šesti let, byly zde přítomny dvě učitelky. V osm hodin bylo na pořadu dne pozdravení, přivítání, ranní rituály a zpěv. Následovaly výtvarné a pracovní činnosti, vše velmi podobné režimu v našich mateřských školách. Děti byly rozděleny do tří skupin. Pracovaly se šablonou a pastelkami, dále mohly volit malbu štětcem nebo lepení barevných papírů. Učitelky dětem pomáhaly, radily, ale nechaly také dostatek prostoru pro vlastní tvoření a využití představ dětí. Některé děti přišly do mateřské školy v průběhu této práce a plynule se zapojily. Kdo dokončil svou práci, mohl si hrát na koberci uprostřed třídy.

Hlavní pobyt venku probíhal v nedalekém lese. Kdo chtěl, mohl s paní učitelkou sbírat lesní plody, správně je pojmenovávat a přiřazovat nalezený lesní plod ke správnému stromu na obrázku. Následovala volná hra. Děti byly venku od 9. 30 do 11. 30 hodin.

Svačina probíhala v průběhu pobytu venku, i když byla značná zima a poprchávalo. Děti se během jídla pohybovaly ve vyhrazeném prostoru lesa.

Předškolní třída byla během dne rozdělena na dvě skupiny. Je zde volnější režim, ale při řízené činnosti se zde pracuje jako ve škole základní. V každé skupině bylo devět dětí. Jedna skupina se věnovala předmatematickým představám. V druhé skupině se zaměřili na rozvoj jazyka a řečový projev, a to u dětí přistěhovalců. Paní učitelka měla vystudován kurz v tomto oboru, a tak mohla s těmito dětmi pracovat na patřičné odborné úrovni. Rozvíjeli formou hry slovní zásobu a pomocí obrázku se věnovali pochopení textu.

Přestávka pro děti z předškolní třídy se odehrála venku a trvala dvacet minut. Děti se obuly, vzaly si bundy a ve velmi nevlídném počasí se venku nasvačily. Byl zde určený dozor, který vykonávali pedagogové z dané školy. O tuto službu se učitelky střídaly. Učitelky, které nemají dozor, mají čas na odpočinek s ostatními ve sborovně.

Po přestávce se děti z předškolky společně věnovaly výtvarné práci ve třídě. Po ukončení výtvarných činností a úklidu třídy přišlo na řadu volné tvoření a hraní. Děti samostatně volily, do jaké části třídy půjdou, s kým si budou hrát.

Dopoledne je zakončeno - podobně jako u nás - společným obědem. Děti z mateřské školy i předškolky se přemístily do jídelny, která byla společná pro celou základní školu a mateřskou školu. Nejmenším s obsluhou pomáhaly učitelky. Starší děti se při obědě obsluhovaly samy: nandání jídla na talíř, volba pokrmu, kdy je na výběr minimálně ze dvou a jeden z nich je vždy vegetariánský, nalévání pití apod. Jídlo nebylo uvařené zde, ale dováželo se z centrální vývařovny v Katrineholmu. Pro děti z předškolní třídy následoval po obědě opět pobyt venku, který trval třicet minut.

Odpolední výuka probíhala skupinově, podobně jako dopoledne.

Děti z mateřské školy přešly po obědě do interiéru. V mateřské škole nebylo vyhrazené místo přímo pro spánek. Spánek dětí v českém pojetí zde neprobíhal. Děti si volně hrály hry. Pokud byl někdo unavený, vzal si polštář a odpočíval na koberci, kde si ostatní kolem volně hráli. Volná hra zde byla až do doby odchodu domů.

Během části dne zde pracovala jako překladatelka paní PhDr. Jarmila Kocourková. Probíraly jsme témata inkluze a velký problém současného švédského školství, jaký představují děti přistěhovalců, kteří neumí švédsky.

4.3 SHRNU TÍ

Závěrem lze říci, že mateřské školy v Čechách a ve Švédsku jsou velmi podobné. Liší se především pobytem venku. Švédské děti jsou venku delší dobu než české. Je dokonce obvyklé venku svačit, a to i v zimním období. Každá mateřská škola je vybavena sušičkou oblečení a bot. Inspirovaly jsme se zde používáním pogumovaných obleků. Nabízíme tuto variantu oblečení i rodičům v Kyselce a velmi se nám to osvědčilo. Naše školka je vesnická a také u nás děti tráví mnoho času venku, proto je používání těchto obleků velmi praktické. Pouze technické vybavení se nám z ekonomických důvodů nedaří realizovat.

Ve švédských mateřských školách nejsou ložnice. Děti odpočívají jen na polštářích. Po zkušenosti ze Švédska nabízíme starším dětem v naší mateřské škole odpočinek na karimatkách. Dodržujeme tím psychohygienu a podařilo se nám odstranit strach z odpoledního odpočinku u starších dětí.

Odlišnost je ve stravování. Oběd je ve Švédsku většinou dovážen z centrální vývařovny, svou kuchyň mají školy pouze výjimečně. Jídelna je velká, společná pro děti základní školy i mateřské školy. Nedodržuje se žádný spotřební koš. Časté jsou například uzeniny. Jedno jídlo je vždy vegetariánské.

Počet dětí je ve švédských mateřských školách v poměru na jednu učitelku nižší. Děti pracují hodně ve skupinách a vzhledem k většímu množství pedagogů na třídu je zde více prostoru na individuální činnost s dětmi. Stolky a židle nejsou svými rozměry přizpůsobené dětem. Množství toalet na počet dětí není nikde stanoven a jejich počet na jedno dítě je mnohem nižší než u nás.

Rozdíl vidím v přístupu k bezpečnosti dětí. Děti nenosí přezůvky, pohybují se po mateřské škole naboso. Mohou více využívat přírody. Lezou po stromech a překonávají přírodní kamenné útvary.

5 VYUŽITÍ ČESKÉ A ŠVÉDSKÉ INSPIRACE V KONKRÉTNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH OBOU ZEMÍ

Součástí vzdělávacího procesu dětí v mateřských školách není pouze získávání nových vědomostí, praktických dovedností a příprava dětí na vstup do základní školy, ale i vystoupení na vánoční besídce, zpívání maminkám ke dni matek, zdobení velikonočních vajíček a mnoho dalších tradic a zvyků jednotlivých zemí. Pedagogičtí pracovníci předškolních zařízení v obou zemích se snaží přiblížit dětem tradice a kulturu, posilovat nenásilným způsobem jejich národní hrdost a identitu. Stejně jako v České republice, tak i ve Švédsku se slaví Vánoce, Velikonoce, Den matek a další svátky. Oslavy se však mohou lišit. Některé málo, jiné více. Ukažme si, jak se spolupracující učitelky vzájemně inspirovaly a jak využily možnosti použít získané informace ve prospěch rozšíření vzdělávací nabídky v mateřských školách.

Oslava svátku Svaté Lucie

Jedna z největších oslav ve Švédsku. Jedná se o křesťanský svátek již ze čtvrtého století. Lucie byla umučena odpůrci křesťanství. Později byla papežem svatořečena. V kalendáři jí patří 13. prosinec. Ve Švédsku je tento den bouřlivě oslavován jako vrchol adventu. Noc z 12. na 13. prosince byla za dob tzv. juliánského kalendáře (od roku 46 př. n. l.) nejdelší nocí v roce. I když se po zavedení tzv. gregoriánského kalendáře (od roku 1582) den zimního slunovratu oficiálně přesunul na 21. prosince, oslavy svaté Lucie zůstaly ve Švédsku nadále velmi populární. S tím rozdílem, že se kdysi servírovaly tři snídaně a čekalo se na rozednění, které přicházelo až kolem desáté hodiny. Jméno Lucie bylo - podle dávné tradice - odvozeno od jména Lucifer. Člověk tedy nesměl pobývat v domě, aby se nepotkal s Luciferem, proto lidé trávili večer na ulici při různých zábavách. A tak se v roce 1927 ve Stockholmu poprvé uskutečnilo lidové hlasování o nejkrásnější Lucii, která při oslavách kráčí v čele průvodu. Dnes se volí Lucie v každém městě, škole, mateřské škole a podnicích. Lucie je oděná celá v bílém, s rudou stuhou v pase (symbol její mučednické smrti), s věncem na hlavě, připomínajícím náš adventní, ozdobeným pravými svíčkami, kdy horký vosk často kape Lucii do vlasů. Doprovází jí družičky, hvězdní chlapci, skřítkové a postavičky z perníku. V blízkosti jsou připravena vědra s vodou pro případ požáru. Průvod zpívá písně, určené jen pro tuto příležitost, mimo jiné i původně neapolskou píseň Santa Lucia (u nás známou pod názvem „Krásná je Neapol“). V tento

den se jedí typické švédské perníčky (*pepparkakor*), šafránové pečivo (*saffransbullar*), lidé se vzájemně zvou na kávu a společně se scházejí. Stejně tak je to v mateřských školách.

V České republice se tato tradice takto neslaví. V naší školce jsme tento způsob oslavy svaté Lucie převzali v upravené podobě. Ve školce napečeme perníky. Děvčátka jsou oblečená celá v bílém, mají v rukách světýlka a věnec si na hlavičce vyzkouší každá. Chlapci mají zelená nebo červená trička, na hlavách čepičky jako skřítkové. Ochutnáváme perníky a společně zpíváme a dle české tradice vymetáme kouty.

Svatý Mikuláš

U nás se – na rozdíl od Švédska - slaví den svatého Mikuláše, kdy dostávají děti nadílku od Mikuláše, čerta a anděla. Tuto tradici převzala od nás škola a předškola Sjöholm-Nyhem v upravené podobě. Čert ve Švédsku nechodí, proto si ve školce v tento den rozdávají děti nadílku v podobě bonbonů, které jim vždy posíláme jako dárky z České republiky, spolu s vánočním pozdravem.

Velikonoce

Tyto svátky slavíme velmi rozdílně. Pro Švédy je naprosto nepochopitelná česká tradice vyplácení děvčat pomlázkou. Tato skutečnost je pro ně nepřijatelná. Barvení kraslic však naše švédské kolegyně zaujalo a nadchlo. Snaží se tuto českou tradici využít ve svém programu ve školce. V naší školce naopak využíváme k našim českým velikonočním oslavám také ty švédské. Stejně jako ve Švédsku se děti v naší školce převlékají za čarodějnice. Čteme si příběh z knihy Děti z Bullerbynu, kde autorka popisuje, psaní legračních vzkazů na kartičky, které si lidé nenápadně přidělávají na záda. Děti rády připravují kartičky s nápisem, nebo obrázkem. Vymyslet jednu věc, typickou pro jejich kamaráda je náročné, ale zajímavé.

Midsommar

Midsommar, neboli slavnost letního slunovratu, je ve Švédsku velmi oblíbená slavnost v posledním týdnu měsíce června. Všichni se setkávají na květinami vyzdobeném prostranství, kde se vztyčuje stožár *Midsommarstång*. Může nám trošku připomínat stavění májky u nás, které však probíhá v jiném termínu. „*Midsommar*“ se původně slavil v den skutečného slunovratu, kdy slunce vystoupá nejvýše na obzor a den je nejdelší (21. června). *Dnes je datum oslav ve většině skandinávských zemí pohyblivé.*“ (Kocourková 2009, s. 67) V mateřských školách probíhají přípravy na tuto slavnost například výrobou květinových dekorací. Stejně tak v mateřské škole Kyselka vyrábíme květinové ozdoby, zdobíme

si školku a připravujeme společné setkání s rodiči, které probíhá na zahradě mateřské školy.

Enviromentální výchova

Ve Švédsku je kladen důraz na souznění s přírodou a z toho vyplývající péči o životní prostředí. Již nejmenší děti jsou vedeny k tomu, aby si uvědomily, jak velmi mnohou ovlivnit místo kde žijí. Tento výchovný prvek sice není přímo národní tradicí, ale nás tato činnost velmi oslovila. Každý školní rok takto demonstrujeme dětem, co dokáže příroda. Na prkénko přitlučeme předměty z různých materiálů jako je plast, sklo, kov, ale i potraviny. Vše v září zakopeme v lese. Místo si označíme a počkáme celý školní rok. V červnu opět náš poklad vykopeme a děti podle fotografie porovnávají, co se stalo. Zjistíme, co se v přírodě rozloží, co příroda dokáže odstranit, a naopak, s čím si neporadí.

5.1 SHRNUÍ

Během desetileté spolupráce poznaly děti ve švédské mateřské škole mnoho českých pohádkových postav, jako je Krtek, Pat a Mat, Ferda Mravenec. Ve školce v Kyselce znají děti knihy Astrid Lindgrenové, pohádkové postavy medvídky Bamse, pana Pettsona a kocoura Fiškuse. Děti v obou školkách vědí, že Česko a Švédsko leží daleko od sebe a že se v nich mluví různými jazyky.

Činnosti v obou mateřských školách byly obohaceny díky inspiracím z druhé země. Jako jsme v Kyselce obohatily oslavy Velikonoc o švédské prvky a využili jsme při našich činnostech Midsommar a svátek svaté Lucie, tak se snaží paní učitelky ve Švédsku zavést – byť v upravené podobě naše tradiční svátky a zvyky. Je to například Mikulášská nadílka, vynášení Moreny a zdobení velikonočních vajíček. Návštěvy pedagogů a vzájemná spolupráce je velmi přínosná pro školku v Kyselce i pro švédskou mateřskou školu a předškolou. Děti zásluhou spolupráce a formou her poznávají život v cizí zemi, učí se první slova cizího jazyka a vidí, že lidé ve vzdálené zemi jsou stejní jako oni. Děti tak mají daleko větší zájem získávat vědomosti o životě za hranicemi naší vlasti. Věřím, že tyto poznatky děti obohatí a že si je odnesou do svého dalšího života.

6 ANALÝZA A ZÁVĚRY ROZHOVORŮ

Z rozhovorů s koordinátorkou mezinárodních pracovních skupin (klubů) v oblasti kultury a vzdělávání, učitelkou Mateřské školy Kyselka, učitelkou Mateřské školy a předškolky Sjöholm - Nyhem vyplynuly následující závěry:

Do spolupráce vstupovaly učitelky jednak ze zvědavosti, jednak z touhy získat nové informace a obohatit tak svou práci.

Každá země využívá svých tradičních postupů výchovy a vzdělávání dětí, vzhledem k různé tradici a mentalitě se vzdělávání v některých bodech odlišuje.

Spolupráce je přínosná pro děti v obou zemích, protože objevují kulturu, tradice a zvyky jiné země.

V průběhu spolupráce děti pochopily, že v jednotlivých zemích se mluví jinou řečí. Objevily také společný jazyk, kterým se mohou domluvit, a to jazyk anglický.

Nepoměr je rozhodně ve využívání přírody a jejích možností pro rozvoj dětí. Ve Švédsku je přístup k využití venkovních prostor pro pobyt venku daleko méně vázán předpisy.

Zajištění bezpečnosti dětí není ve Švédsku tak přesně formulováno v bezpečnostních pravidlech jako u nás.

Důležitost některých oblastí v předškolním vzdělávání je odlišná. Ve Švédsku je nejdůležitější spojení s přírodou a procvičování pohybu dětí v přirozeném venkovním prostředí. Děti mají větší svobodu při pohybu ve venkovním prostředí. Pro nás je nemyslitelné, nechat děti vylézt do korun stromů, což je ve Švédsku běžné. Již dávno se zde neřeší otázka přezůvek ve školách, děti chodí bosy. V interiéru české mateřské školy mají všechny děti přezůvky.

Propracovanost metod, forem, postupů je v obou zemích srovnatelná.

Ve vybavenosti se mateřské školy velmi liší. Na tom se shodnou obě dotazované učitelky. České školky jsou vybavenější především lepším nábytkem, který odpovídá ergonomickým požadavkům dětí předškolního věku. Děti mají k dispozici větší množství didaktických hraček.

Ve švédských školkách jsou však sušičky na oblečení, což u nás chybí. Důvodem je každodenní několikahodinový pobyt dětí venku.

Velký rozdíl vidím v zajištění systému předškolního vzdělávání pro děti mladší tří let. To je ve Švédsku využíváno v daleko větším měřítku. Každá školka je vybavena přebalovacím pultem a potřebami pro děti do dvou let.

Naprostá shoda panuje v odpovědi na otázku, v čem se liší pracovní podmínky učitelek v Čechách a ve Švédsku. V českých školkách je vyšší počet dětí na jednu učitelku ve třídě. Ve Švédsku je počet učitelek pracujících ve stejném čase ve třídě vyšší. Rozdíl je v nepřímé pedagogické činnosti. Učitelka v Čechách má více hodin nepřímé pedagogické činnosti. Ve Švédsku musí být učitelka na pracovišti fyzicky přítomna osm hodin denně.

Obě strany se zajímají o úklid prostor mateřských škol. V českých školkách - je dle slov kolegyně ze Švédska - více dbáno na hygienu a úklid prostor. Školky se uklízí průběžně, každý den se vytírá i vícekrát, je luxován koberec a utírán prach. Jedná se o třídy, ale i o prostor šaten, toalet a přilehlých místností. Ve Švédsku se šatny a vstupní prostory vytírají každý den, po odchodu dětí. Třídy se uklízí dle potřeby. Jednoduchý úklid, například utírání prachu, provádějí učitelky. Podle mého názoru, jsou české školky útulnější, čistější a na výzdobě je velmi znát tvořivý přístup učitelek a dětí.

Kreativita učitelek je individuální podle podmínek a možností jednotlivých mateřských škol. Záleží také na výkonnosti a pracovním nasazení jednotlivých učitelek. Velkou roli zde hraje nadšení pro práci ve vzdělávání dětí předškolního věku.

Školní stravování je otázka, která zajímá všechny pedagogy. V systému stravování je velký rozdíl. Doba, kdy ve Švédsku měly školky své vlastní kuchyně, je pryč. Dnes je ve velkém množství zastoupeno stravování ve švédských mateřských školách rozvážením jídla z centrálních vývařoven. Tento způsob není právě šťastným řešením. Podle švédských kolegyně chybí dětem kontakt s kuchařkami, které jídlo připravily. Dále chybí vůně připravovaného pokrmu. Jídlo samotné není přizpůsobeno potřebám malých dětí, protože je určeno strážníkům různých věkových kategorií. Otázka rušení kuchyní byla v nedávné době aktuální i v Čechách a dotkla se mnoha škol základních a středních. Mateřské školy mají ve většině případů své vlastní kuchyně. Což je jistě lepší pro zajištění vyváženého stravování dětí předškolního věku. V dílčím závěru je možné konstatovat, že v České republice je lépe zajištěna vyvážená strava dětí předškolního věku, především přesným stanovením norem spotřebního koše.

Prázdninový provoz je srovnatelný s naším. Ve Švédsku se zjišťuje zájem rodičů, zohledňuje se ekonomické hledisko. Vytvoří se tzv. sběrná školka, kam chodí děti v době prázdnin na krátkodobý pobyt a pedagogové se zde střídají také z různých provozů. Většinou se prázdninový provoz řeší spojením několika školek na dobu prázdnin, které začínají ve Švédsku již v polovině června a končí ve druhé polovině srpna. Toto řešení se v České republice volí ve větších mateřských školách, nebo po dohodě mezi několika školami se zajistí provoz v jedné z nich, podobně jako ve sběrné školce.

Důležitým tématem je začlenění dětí cizinců do vzdělávání. Tato otázka je palčivější ve Švédsku. Švédsko se snaží tuto otázku řešit, někdy se to daří, ale někdy také systém selže. V České republice se toto téma stává aktuálním. V této otázce jsou pohledy učitelů velmi rozdílné, mimo jiné i proto, že v Čechách velké zkušenosti nemáme.

Je spolupráce pro učitelky inspirací? Ano. Pro obě strany. Spočívá v předávání inspirací, zkušeností a obohacování práce učitelů mateřských škol.

Přínosem je také výměna zkušeností v reálném čase, kdy využíváme moderních technologií, jako je Skype a interaktivní tabule. Od budoucnosti všichni očekávají další setkávání a nové informace o rozdílech a shodách ve způsobu vzdělávání dětí předškolního věku.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo „Analyzovat možnosti mezinárodní spolupráce na úrovni mateřských škol.“ Aby se práce mohla zabývat touto otázkou, musela jsem nejprve vyhledat a srovnat základní rozdíly a podobnosti obou systémů předškolního vzdělávání. Ke srovnání bylo možné využít dostupné zdroje poskytované například srovnávací pedagogikou, dále výzkumy Evropské informační sítě „Euridice“ a Mezinárodních standardů kvalifikace (ISCED). Po takto provedené celkové komparaci bylo možné konstatovat, že předškolní vzdělávání v obou zemích je srovnatelné a na velmi dobré úrovni. Byly ovšem zaznamenány i rozdíly obou systémů, například v institucionální péči o děti od jednoho roku do tří let, která je ve Švédsku mnohem běžnější, dále v realizaci systému školního stravování dětí. V celkovém hodnocení se většinou jedná o detaily, které jsou ovšem hlavním zdrojem poznávání a výměny zkušeností.

Díky spolupráci se švédskou mateřskou školou a předškolou jsme získali mnoho dobrých přátel nejen ve Švédsku, ale i v Karlových Varech. Spolupráce nám přinesla velké množství nových profesních informací a navázali jsme nová lidská přátelství.

Každá z navštívených školek pro nás byla inspirací a možností k porovnání a vedla nás k zamyšlení nad možnostmi zdokonalování, nebo obohacení naší práce. Jsem přesvědčená, že naše snažení bude k užítku nejen nám, ale i švédské protistraně. Díky spolupráci našich škol dochází ke spojení dvou rozdílných kultur a národů. Snažíme se pochopit jeden druhého. Výhodou je, že máme k dispozici přímou interpretaci zkušeností pedagogů z konkrétního výchovného prostředí. Studijní pobyty obohacují naše zkušenosti a určitě přispívají k modernizaci výchovných a výukových metod při práci s dětmi předškolního věku. V Katrineholmu jsme vždy prezentovali vzdělávací systém České republiky, zejména školní vzdělávací program pro předškolní děti a Základní školu a mateřskou školu v Kyselce. Během studijních pobytů jsme sledovali výchovně vzdělávací proces a zapojovali se přímo do práce s dětmi v mateřské škole a předškolce.

Po návratu se vždy snažíme naši práci prezentovat např. v cyklech dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, organizovaného NIDV v rámci Karlovarského kraje, formou tematických výstav, na internetových stránkách a v místních periodikách. Své zkušenosti a výsledky práce předáváme během prezentací svým kolegům z Karlovarského kraje

Naše spolupráce rozšiřuje pohled na výchovně vzdělávací proces u předškolních dětí. Rovněž se snažíme zapojit více mateřských škol do mezinárodní spolupráce. Pobyt

ve Švédsku nám ukázaly mnoho dalších možností a inspirací pro naši práci. Trávíme s dětmi mnohem více času ve volné přírodě. Učíme rodiče, že neexistuje špatné počasí, ale špatné oblečení. Dáváme dětem více volnosti, ve volné přírodě děti necháváme zdolávat přirozené přírodní překážky při respektování bezpečnostních zásad. Tím, že se pohybují v terénu již od útlého věku, rozvíjejí se děti daleko více a rychleji v hrubé motorice. Překonávají tak strach a obavy, více si důvěřují. Věříme jejich dovednostem a děti nám to vrací svou radostí a nadšením pro všechny činnosti.

Protože je špatná jazyková výbava největší překážkou v mezinárodní spolupráci, stává se tato překážka výzvou pro toho, kdo chce opravdu získat informace a pracovat na takovémto projektu. Tím se objevuje jeden z přínosů celé spolupráce a to, jazykové vzdělávání nejen dospělých. Díky probíhající česko-švédské spolupráci, se pravidelně vzděláváme formou anglických jazykových kurzů. V Mateřské škole Kyselka zařazujeme do vzdělávání předškolních dětí výuku angličtiny formou hry.

Naším cílem je, aby děti pochopily, že svět je veliký, pestrý, přesto i daleko za mořem žijí lidé jako my. Díky fotografiím a video - prezentacím z konkrétní mateřské školy ve Švédsku dokáží české děti pochopit, že jejich kamarádi z jiné země jsou vlastně stejní. Mají podobné hračky, hry a náplň dne. Odlišná je však jejich řeč. Jejich slova jsou jiná, nerozumí jim, ale ví, že díky jazyku, který se společně učíme, si mohou povídat i s lidmi z té cizí, daleké země. Vědí, že pokud chceme překonat velkou vzdálenost, můžeme k tomu použít různé dopravní prostředky.

Díky spolupráci si dokážeme si uvědomit, že mnohde ve světě mají obtížnější podmínky pro svou práci než my. Sledováním problémů a společným překonáváním překážek ve spolupráci dostáváme nové podněty pro naši další práci. Negativním projevem řízení škol ve Švédsku je zavírání mateřských škol, většinou dlouho a dobře fungujících, nebo jejich slučování do velkých zařízení. Důvodem je ekonomická situace Švédska. Což se dotklo i naší spolupráce, ale pokud chceme, postavíme se ke slunci čelem a každý stín, představující překážku v naší práci, dopadne za nás.

RESUMÉ

Absolventská práce srovnává preprimární vzdělávání v České republice a ve Švédsku. V jednotlivých kapitolách vyhledává základní rozdíly a shody ve vzdělávání dětí v obou zemích. Popisuje využití spolupráce dvou konkrétních mateřských škol při předávání pedagogických postupů, metod, zkušeností, a způsobů práce. Dále zpracovává využití vzájemných kulturních a národních inspirací do vzdělávacího programu mateřských škol. Závěry v práci jsou získány dlouhodobou výměnou zkušeností a získáváním informací z reálného provozu.

SUMMARY

The thesis compares pre-primary education in the Czech Republic and in Sweden. It focuses on consensus and fundamental differences in a children's education in both countries. It describes a cooperation between two specific nursery schools and their sharing of educational techniques, methods, experience and manners of work. Further it describes the usefulness of incorporating mutual cultural and national inspirations into the educational curriculum of nursery schools. The conclusions of the thesis are gained from a long-term exchange of experience and obtaining of information from every day work with the children.

SEZNAM LITERATURY

CENTRUM VZDĚLÁVÁNÍ VŠEM, nedatováno. *Vzdělávání - Centrum vzdělávání všem* [online] [vid. 2016-11-30]. Dostupné z: <https://vzdelavanivsem.cz/svet-prace-aktualne/vzdelavani>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2016. *Školy a školská zařízení - za školní rok 2015/2016* [online] [vid. 2016-02-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/46604559/2300421601.pdf/6a194964-6101-40e2-b434-62d362f04133?version=1.1>

ČLOVĚK V TÍSNI, nedatováno. Často kladené dotazy. *Člověk v tísní* [online] [vid. 2016-11-30]. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/cs/migrace/info/casto-kladene-dotazy>

DUDKOVÁ, Tereza, 2012. *Možnosti a omezení české kulturní diplomacie*. Praha. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Fakulta ekonomických vztahů. Středisko mezinárodních studií Jana Masaryka. Vedoucí práce Jana PETERKOVÁ. Dostupné z: <https://www.vse.cz/vskp/eid/39494>

GREGER, David a Věra JEŽKOVÁ, ed., 2007. *Školní vzdělávání: zahraniční trendy a inspirace*. Praha: Karolinum. 268 s. ISBN 80-246-1313-1.

Informatorium: časopis pro mateřské školy a školní družiny, 1993. Praha: Portál, roč. 23, č. 2. ISSN 1210-7506

JEŽKOVÁ, Věra at al., 2011. *Školní vzdělávání ve Švédsku*. Vyd. 1. Praha: Karolinum. 190 s. ISBN 978-80-246-2021-3.

KLEŇHOVÁ, Michaela, 2016. Cizinci vzdělávající se na českých školách. *Statistika&My - měsíčník Českého statistického úřadu* [online]. [vid. 2016-11-30]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2016/02/cizinci-vzdelavajici-se-na-ceskych-skolach/>

KOCOURKOVÁ, Jarmila, 2009. *Etiketa na cesty, aneb, Jiný kraj, jiný mrav*. Velké Bílovice: TeMi CZ. 680 s. ISBN 978-80-87156-39-1.

KOMENSKÝ, Jan Amos, 1964. *Informatorium školy mateřské.: [Upravil, úvodem, poznámkami a slovníčkem opatřil F. R. Tichý]*. 2. upravené vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

LINDEROTH, Jonas, 2016. "Jag ber om ursäkt för 90-talets pedagogiska idéer". *DN.SE* [online] [vid. 2016-12-01]. Dostupné z: <http://www.dn.se/arkiv/debatt/jag-ber-om-ursakt-for-90-talets-pedagogiska-ideer/>

Listina základních práv a svobod: komentář, 2012. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-750-6.

MACH, Jiří, 2014. Každé páté dítě jde do školy později. V Česku je to tradice. *Novinky.cz* 19. 01. 2014 8:52, Borgis, [online]. [vid. 2017-02-07]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/veda-skoly/324914-kazde-pate-dite-jde-do-skoly-pozdeji-v-cesku-to-je-tradice.html>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, nedatováno. *Švédsko Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online] [cit. 2016-11-30]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/svedsko/

MOTIEJUNAITE, Akvile, Arlette DELHAXHE, Audiovisual & Culture Executive Agency EDUCATION a Belgium) EURYDICE (BRUSSELS, 2015) *Early childhood education and care systems in Europe: national information sheets 2014/15* [online]. Luxembourg: Publications Office [vid. 2016-12-01]. ISBN 978-92-9201-990-7. Dostupné z: <http://bookshop.europa.eu/uri?target=EUB:NOTICE:EC0115780:EN:HTML>

PELTRÁM, Antonín, Publikoval 2016. Žadatelé o azyl považovaní za nezletilé osoby bez doprovodu. *eLogistika.info* [online]. [vid. 2016-11-30]. Dostupné z: <http://www.elogistika.info/zadatele-o-azyl-povazovani-za-nezletile-osoby-bez-doprovodu/> tabulka

PRŮCHA, Jan, 2015b. *Česká vzdělanost: multidisciplinární pohled na fenomén národní kultury*. Praha: Wolters Kluwer. 208 s. ISBN 978-80-7478-675-4.

PRŮCHA, Jan, 2011. *Dětská řeč a komunikace: poznatky vývojové psycholingvistiky*. Praha: Grada, Psyché (Grada). 200 s. ISBN 978-80-247-3603-7.

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ, 2003. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál. 322 s. ISBN 80-7178-772-8.

PRŮCHA, Jan, 2016. *Předškolní dítě a svět vzdělávání: přehled teorie, praxe a výzkumných poznatků*. Praha: Wolters Kluwer. 254 s. ISBN 978-80-7552-323-5.

PRŮCHA, Jan, 2015a. *Srovnávací pedagogika: mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál. 336 s. ISBN 978-80-262-0870-9.

PRŮCHA, Jan, 1999. *Vzdělávání a školství ve světě: základy mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*. Vyd. 1. Praha: Portál. 319 s. ISBN 80-7178-290-4.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 2016 [online]. Praha: MŠMT. [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/696/>

SKOLVERKET, 2011. *Curriculum for the preschool Lpfö 98: revised 2010*. Stockholm: Skolverket. ISBN 978-91-38-32575-9.

SYSLOVÁ, Z, a BORKOVCOVÁ, I a J. PRŮCHA, 2014. *Péče a vzdělávání dětí v raném věku: komparace české a zahraniční situace*. Praha: Wolters Kluwer ČR. 213 s. ISBN 978-80-7478-354-8.

SWEDISH INSTITUTE, 2015. Education in Sweden. *sweden.se* [online] [cit. 2016-11-30]. Dostupné z: <https://sweden.se/society/education-in-sweden/>

Učitelství noviny: týdeník pro učitele a přátele školy, 2014. Praha: Gnosis, roč. 117, č. 1. s. 20-21. ISSN 0139-5718.

URBAN, Jiří, 2010. *Dotazy a odpovědi*. Nejčastější dotazy a odpovědi [online]. Praha: MŠMT. Poslední změna 10. března 2015 [cit. 2017-02-03] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/nejcastejsi-dotazy-a-odpovedi-2-dotazy-k-nastupu-ditete-do>

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. MŠMT [online]. [cit. 2016-11-17] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi>

Zákon č. 247/2014 Sb. ve znění novely č. 127/2015 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů [online]. [cit. 2016-11-17] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/21382/pece.pdf>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [online]. [cit. 2016-11-17] Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/skolsky_zakon.pdf

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Česká republika, s.-15 - míra účasti (Zdroj: MŠMT, 2015).....	12
Tabulka 2 Česká republika, s. 15 - míra účasti (Zdroj: Eurostat, UOE (květen, 2015)).....	12
Tabulka 3 Švédsko, s. 39 - míra účasti (Zdroj: Skolverket, 2015).....	12
Tabulka 4 Švédsko, s. 39 - míra účasti (Zdroj: Eurostat, UOE (květen, 2015))	12

PŘÍLOHY

Příloha 1 Rozhovor s koordinátorkou mezinárodních skupin v oblasti kultury a vzdělávání PhDr. Jarmilou Kocourkovou Kyselka, 16. 8. 2016.....	II
Příloha 2 Rozhovor s Tine Hallberg, učitelkou švédské mateřské školy, Kyselka 16. 8. 2016.	VII
Příloha 3 Rozhovor s Kateřinou Eliášovou, učitelkou české mateřské školy, Kyselka 22. 9. 2016.	XIV
Příloha 4 Rozhovor s kurátorem Åke Jenische, Katrineholm, 8. 5. 2009	XVII

Příloha 1 Rozhovor s koordinátorkou mezinárodních skupin v oblasti kultury a vzdělávání
PhDr. Jarmilou Kocourkovou Kyselka, 16. 8. 2016

Spolupráce českých a švédských uměleckých škol je známá již deset let, jak vás napadla myšlenka spolupráce mateřských škol?

Před deseti lety se mi sama přihlásila ke spolupráci jedna švédská paní učitelka, Ingeborg Hatz, která tehdy vyučovala na základní škole. To ona se začala zajímat i o české mateřské školy, dokonce v roce 2005 do Karlových Varů i přijela a několik školek navštívila. Protože některé paní učitelky projevíly zájem se podívat do Švédska, rozhodla jsme se tenkrát pro ně připravit program. Byla jsem plna očekávání, co jejich návštěva přinese.

Podle čeho vybíráte mateřskou školu vhodnou ke spolupráci?

Vlastně se to řídí zákonem nabídky a poptávky. Například zjistím, že máme jednu švédskou školku, která má zájem o spolupráci. Po úvodním rozhovoru většinou shromáždím fakta, jako například zaměření školky, velikost, počet dětí, o co by měli zájem, aj. A pak se snažím najít odpovídající školku v druhé zemi. V průběhu projektu jsme také zjistili, že je velmi důležité, aby si paní učitelky porozuměly i lidsky.

Nejcennější devizou v tomto projektu jsou tvořivé a nadšené paní učitelky, ochotné obětovat svůj čas a někdy i peníze pro dobrou věc. Učitelky, které chtějí ukázat dětem jiné kultury a rozmanitost našeho světa.

Proč právě mateřská škola v Kyselce?

Máme v blízkosti chatu a já jsem slyšela o této školce mnoho chvály dávno předtím. Takže když jsem sháněla další českou školku ke spolupráci, obrátila jsem se na Kyselku. A byl to jeden z nejvýznamnějších kroků v rámci celého projektu. Paní učitelka Blanka Zichová má nejen zájem, ale i organizační nadání, umí stmelit kolektiv a je vždy zárukou dobře odvedené práce, stejně jako její kolegyně Kateřina Eliášová. Jsou tvořivé, což je nezbytný předpoklad pro dlouhodobou spolupráci, kdy se po odeznění prvotního nadšení musí neustále vyhledávat nové možnosti předávání zkušeností.

Naplňuje spolupráce mezi mateřskými školkami vaše očekávání?

Jde nad všechna očekávání. Projekt je součástí mnohem širší kulturní výměny mezi švédským městem Katrineholm a Karlovými Vary a okolím. Musím otevřeně přiznat, že právě výměna mezi školkami je pro mě velmi důležitá. Nejen proto, že se naší činností dotýkáme toho nejcennějšího - dětské duše, které předáváme zkušenosti o multikulturním světě, ale i proto, že jsem si mezi spolupracovnicemi našla nové skvělé přátele a že jsem poznala díky projektu mnoho báječných lidí. Plníme svým skromným dílem neskromné poslání: učit děti od malička to, že rozdíly mezi lidmi jsou normální a že to přesto mohou být naši přátelé.

Jaké je vaše vize do budoucnosti?

Celková vize? Líbilo by se mi, kdyby projekt zabíral ještě větší prostor. Aby se dotýkal širší skupiny lidí. V současnosti se k nám například přidali zástupci zabývající se úpravou parků a zeleně. To by však znamenalo, že se náš projekt bude muset řešit i ekonomicky. Takovou práci bych musela dělat jako zaměstnání a ne jako dobrovolník. Co se týče mateřských školek? Byla bych ráda, aby šly učitelky při vzájemných výměnných cestách více do hloubky. Myslím, že nestačí se jen dívat a využít konkrétní věc v širších souvislostech. Kdyby bylo možné předávat si zkušenosti a rozvíjet je. Oslovit instituce, které se mateřskými školami zabývají. Byla bych šťastná, kdyby se nám jen trošku podařilo ovlivnit chod některých záležitostí týkajících se mateřských škol. Uvedu konkrétní příklad na bezpečnosti pohybu dětí. Ve Švédsku mají děti daleko větší volnost v pohybu. U nás je spousta nařízení, které děti a učitelky velmi omezují. Na druhou stranu by Švédí jistě nepohrdli českými metodikami pro předškolní zařízení a naším přístupem ke zpracování času, který tráví děti ve školkách.

Jste rodilí Češi, žijete ve Švédsku. Vaše druhá dcera chodila do mateřské školy ve Švédsku. V čem jste viděla ten největší rozdíl?

To je na dlouhé povídání. Nejprve jsme chodili na takzvané *Bartnimmor* neboli Dětské hodiny. Bylo to organizováno pro děti křesťanů u kostela Nävertorp v Katrineholmu. Dceři byly dva roky. Tady si maminky s dětmi zpívaly, společně si povídaly a hrály. To bylo opravdu krásné, ale nejednalo se o součást školství. Tato aktivita byla pod patronací švédské církve.

Když bylo dceři pět let, nastoupila na patnáct hodin do mateřské školy v Katrineholmu. Od mateřské školy jsme očekávali, že nám nenásilnou formou pomůže s výukou švédštiny.

Představovala jsem si, že budou děti čas trávit z velké části při společných aktivitách pod vedením učitelky. Bylo mi jedno, zda by spolu zpívaly, kreslily nebo cvičily. Jenže praxe se zásadně lišila od mých představ: ve školce děti společně v kroužku na zemi posvačily, řekli si pár slov a následovala volná hra. A to se opakovalo každý den, podle stejného schématu. Ani řízená hra, ani tematicky motivované činnosti dětí se nekonaly. Dcera byla jediným dítětem z rodiny přistěhovalců v dané skupině. Doma jsme mluvili a stále mluvíme česky. Dcera švédsky rozuměla, jen jsme chtěli, aby se naučila mezi dětmi jazyk naší nové vlasti aktivně používat. Bohužel dcerky si nevšímal ani paní učitelka ani děti. Uzavřela se a nechtěla komunikovat vůbec. Výsledek docházky do této školky byl naprosto záporný.

Najít rozdíl oproti české školce, kam chodila má starší dcera, není problém. Největší rozdíl byl v důkladné pedagogické organizaci času dětí v české školce, v individuálním přístupu učitelek ke každému dítěti a v tvůrčí invenci českého pedagogického personálu. A to i přesto, že – ve srovnání se svými švédskými kolegyněmi – mají ve třídách více dětí.

Na jaké úrovni je tedy podle vás české vzdělávání? Dá se jistě těžko říci, kde je systém vzdělávání na lepší úrovni. Každá země má své plusy a mínusy. Jaký je váš názor na systém předškolního vzdělávání v České republice a ve Švédsku, po všech zkušenostech v desetiletém projektu?

Jednoznačně je ten systém sofistikovanější a na vyšší úrovni v České republice! My si ani neuvědomujeme, co doma máme. Vyjedeme do ciziny a říkáme si: „Jé, Švédsko, tady to bude určitě lepší, než u nás...“ ale nevidíme za horizont všedních dní, protože tam nežijeme. Proč hledáme stále něco nového, když u nás je školství dobře propracované? Proč musíme zavádět novinky, které se v zahraničí neosvědčily? Poučme se z chyb jiných a nepoužívejme je v našem školství.

Když někde přijdeme v rámci projektu jako objednaná návštěva pedagogů, tak se Švédi zmobilizují. Často si objednají pedagoga z místní ZUŠ, který bude s dětmi zpívat, hrát na klavír, kytaru, nebo někoho, kdo umí předcvičovat, protože to paní učitelky samy nedělají. Proč? Protože je na to švédské školství nepřipraveno. Když se však ocitneme v běžném provozu, tak vidíme, že veškerá aktivita je pramalá.

Co naopak je ve švédském systému propracováno, je postup předškolních zařízení v případě práce rodiče na směny. Za běžný příspěvek do školky je tato povinná zajistit

matce-otci pečující-mu o malé dítě hlídání tohoto třeba i v době noční směny. Tady bychom se možná mohli něco naučit my.

To co tady říkáte, je naprostý protiklad toho, co se píše a říká. Že začlenění dětí cizinců, integrace a péče o tyto děti jsou ve Švédsku na skvělé úrovni a systém je propracovaný, i díky letitým zkušenostem.

Můj názor imigraci ve Švédsku je odlišný. Děti přistěhovalců to nemají jednoduché, ostatně jako všude na světě. Ve školce, kam v roce 2000 chodila má dcera, přistěhovalci byli spíše výjimkou. V oddělení slůňat ve školce Sörgården v Katrineholmu měla nešvédský původ jen naše dcera. Tam s tím nikdo neměl zkušenosti, což se odrazilo i na neobratném přístupu učitelek k jejímu zařazení do kolektivu. Dnes jsou děti imigrantů téměř všude a práce s nimi bývá velmi náročná, zvláště pokud personál neprošel odpovídajícím školením. Pak nastávají jak pro děti, tak pro dospělé dramatické situace. Zkušené pedagogické pracovnice ji však přesto obdivuhodně zvládají.

Švédsko má dnes však tolik přistěhovalců, že problémy se začleněním dětí přistěhovalců narůstají. Spíše asi záleží na jednotlivých učitelkách (a já znám několik takových, které se opravdu snaží dětem cizinců jejich úděl ulehčit) než na oficiálním systému, zda se dětem imigrantů dostane opravdové pomoci.

Pravdou je, že předškolní zařízení nabízejí muslimským dětem náhradní obědy, že děti kvůli své víře ve školní jídelně dostanou kuřecí párek, a ne vepřový. Do většiny mateřských škol se jídlo dováží z centrální vývařovny. Jídlo je stejné jako pro lidi v domově důchodců. Bývá pálivé, tedy naprosto nevhodné pro malé děti. To by se v Čechách nestalo. Je třeba říct, že Švédci byli z českých jídelen a z kuchyní u každé školky nadšeni. Jediné výrazné plus u jídla ve Švédsku je dostatek zeleniny ve formě salátu ke každému jídlu. Zase něco, čím se může inspirovat česká strana.

Naše zkušenost je jasná. Záleží na jednotlivých učitelkách. Lepší je situace v místech, kde přistěhovalci nejsou v takovém množství. Na druhé straně jsou místa zaplavená přistěhovalci a zde země místy situaci nezvládá (Rosengård v Malmö, Rynkeby ve Stockholmu). A zkušenosti, jak ty pozitivní, tak bohužel i ty negativní narůstají.

Co je tedy v současné době dle vašeho názoru na spolupráci nejnáročnější?

V současné době je nejnáročnější získat nové členy. Všechny ostatní překážky, včetně finančního zabezpečení, jsem dosud vždy spolu s ostatními účastníky dokázala překonat

Příloha 2 Rozhovor s Tine Hallberg, učitelkou švédské mateřské školy, Kyselka 16. 8. 2016.

Téma: Švédské předškolní vzdělávání, spolupráce s českou mateřskou školou

Co jste od projektu očekávala?

Na začátku byla jen zvědavost, chtěla jsem vidět, jak české školky fungují a jak vypadají. Prostory, personální obsazení, vzdělání a pedagogika. Srovnat obě naše země. Já a moje kolegyně jsme si také myslely, že by mohlo být zábavné zapojit i děti z naší předškolní třídy, aby "si mohly zvykat na svět" a objevovat, že existují děti i v jiných zemích, které jsou v mnoha ohledech podobné jim, ale odlišují nás jazyk a tradice.

Jak na vás působily mateřské školy při vašich výměnných pobytech?

V průběhu první cesty do Čech jsme spolu se sedmi dalšími švédskými učitelkami navštívily celkem deset českých školek. Mohly jsme si prohlédnout jejich prostory a vybavení. Mateřské školy jsou většinou velké, světlé a prostorné budovy. Měly jsme také možnost probrat personální otázky, denní rutinu, rodičovské zapojování do školkových činností, pojištění atd. Prostředí působilo velmi příjemně a náš pocit ze vztahu učitelek a dětí byl velmi pozitivní. Než jsme se pak při další cestě dostaly na naše partnerské školky, udržovaly jsme emailový kontakt, využívaly poštu a také naši organizátorku, abychom si poslaly dárky a vzájemně se informovaly. Naše české kolegyně nás v mezidobí také navštívily.

Přinesly vám studijní pobyty něco nového?

Objevily jsme mnoho věcí, na které jsme před tím nemyslely. Viděly jsme jak obdobné, tak odlišné věci jak v prostorách školek, tak i ve způsobu práce. To je samozřejmé, ale my jsme se nedozvěděly jen něco nového o českých školkách, ale i na svoji vlastní práci jsme se začaly dívat jinýma očima. Objevily jsme věci, na které jsme byly pyšné, ale také věci, které by se daly dělat jinak.

Spolupráce je tedy přínosem pro učitelky, ale v čem je spolupráce přínosná pro děti ve vaší třídě, školce?

Děti z toho měly také užitek: objevily svůj vlastní jazyk – když se začaly ptát, jakouže to řečí mluví české paní učitelky a české děti, a přemýšlely, zda také my, jejich učitelky, umíme česky, protože se s nimi dorozumíme. Vysvětlily jsme jim, že nám někdy překládá Jarmila Kocourková, ale někdy spolu také mluvíme anglicky. Když byly u nás na návštěvě

Blanka a Katka, děti nás slyšely, jak spolu mluvíme anglicky. Naučily jsme se zpívat jednu českou píseň česky a také jsme naučily děti pozdravit česky a představit se svým jménem. Když děti pak viděly film z naší české cesty, kde se zase české děti naučily pár švédských slov, začaly přemýšlet nad tím, že také *švédština* je řečí. Děti se dozvídají nové informace o jiné kultuře, jiné zemi a získávají povědomí o rozdílnosti světa.

V čem se liší práce učitelky mateřské školy v Čechách a ve Švédsku?

To, co jsme zaznamenaly, byly vyšší počty dětí v českých třídách, na rozdíl od švédských, ale také, že mají vyšší věkový průměr dětí. Všimli jsme si, že v průměru na třídu bývá méně personálu, ale české učitelky mají více hodin nepřímé pedagogické práce. Také jsme zaznamenaly, že klademe důraz na odlišné věci, například naše české kolegyně považovaly za důležité, aby všechny děti měly v mateřské škole bačkory. To už je dávno, kdy jsme něco takového měli také, ačkoli někdy by to bylo jistě dobré. Především tam, kde se děti mohou pohybovat po školkách volně z jedné třídy do druhé.

Naše české kolegyně jsou velmi umělecky nadané a hodně s dětmi tvoří, zpívají a hrají na hudební nástroje (dokonce i děti hrají, začínají na malé flétny) a hrají divadlo. My s dětmi také hodně zpíváme, ale děti se nezačínají tak brzy učit hrát na hudební nástroje. Po našich výměnných pobytech jsme s dětmi také začaly víc tvořit, je to dobrý trénink pro jemnou motoriku a trpělivost. (Že jsme tak málo tvořili v delším období, bylo dáno protikladnou reakcí na bývalou *Lekskola* neboli „Škola hrou“, kde se něco vytvářelo téměř bezmyšlenkovitě každý den, aby si děti měly co odnést domů – rodiče to dokonce očekávali, jinak to vypadalo, jako by se nic nedělalo. V průběhu této dlouhé periody jsme my, švédské učitelky v mateřských školách, chtěly zviditelnit naši pedagogickou práci, obsaženou v běžných každodenních situacích a hrách, a to jak volných, tak organizovaných).

V čem vidíte největší rozdíly českých a švédských mateřských školách?

Obdivovaly jsme kuchyně, které jsou součástí školek, ve kterých se opravdu vaří jídlo. Nejsou to jen přípravny, které máme často u nás. Viděly jsme mnohem důkladnější úklid, než na jaký jsme zvyklé u nás. Třídy jsou vybaveny nábytkem odpovídajícím věku dětí. Na podlahách leží ve většině školek koberce.

Děti nesmějí šplhat venku po velkých kamenech a stromech jako u nás. My si myslíme, že je to dobrý trénink pohybu. Podle toho, co jsme slyšely, doufáme, že v tomto případě

jsme my zase ovlivnily naše české kolegyně, které prý nyní nechávají dětem také víc volnosti.

Personál ve školkách připravuje dětem chleby (u nás je to bráno jako trénink samostatnosti, začít už v raném věku zvládat takové úkoly – s pomocí dospělého), ale oproti tomu děti v jedné školce, kterou jsme navštívily, roznášely samy značně teplý čaj v konvicích.

Děti si z pravidla nehrají venku, když je víc než -10 °C. U nás taková omezení neplatí. Svěží vzduch a pobyt venku je tradicí a otázkou zdraví.

V Čechách jezdí děti na několikadenní tábory bez rodičů, na tohle můžeme my ve Švédsku zapomenout! Máme často mnohadenní zvykací období pro děti, které ve školce začínají, kdy jsou rodiče přítomni. Seznamujeme se takto s dětmi a ony s námi, ale my zároveň budujeme důvěru mezi pedagogy a rodiči. Ale aby jely takhle malé děti od svých rodičů na víc dní, to je ve Švédsku nemyslitelné. I kdybychom třeba chtěli vyjet s trochu staršími dětmi, významná překážka takového výjezdu je zakotvena i v našich pracovních smlouvách. Dřív jsme s nejstaršími dětmi, když u nás končily a začínaly ve škole, přespávaly v prostorách školy, resp. třídy. Ale jak pracovní smlouvy, tak pojištění udělaly těmto aktivitám přítrž.

Proč chodí ve Švédsku děti do základní školy až v sedmi letech? U nás se uvádí, že to z důvodu klimatických podmínek.

V polovině 19. století, v době průmyslové revoluce, braly tehdejší pracující matky děti s sebou do práce, což bylo pro děti nebezpečné prostředí. Z tohoto důvodu se začaly zakládat jesle, tzv. *barnkrubba*, kde mohly pobývat děti takto zaměstnaných matek. Tady neexistoval žádný pedagogický cíl, jen čistá snaha pomoci. Zároveň se začaly objevovat ve společnosti nové myšlenky o dětech jako o „sazeničkách“, které je potřeba pěstovat a rozvíjet. Ženy ze střední třídy začaly s tzv. dětskými zahradami, tzv. *barntädgård*, zde se dětem dostalo potřebné podpory k jejich vývoji. Později se obě výše uvedené formy sjednotily do jedné, nazývané denní domov, tzv. *daghem*. V sedmdesátých letech se stále hovorově nazývaly školky tímto slovem, ale ve školských dokumentech již stálo označení **celodenní školka** – *heltids – förskola*. Zároveň však existovaly typy bývalých dětských zahrad, tzv. *barntädgård*, kterým se tehdy říkalo hravá školka – *lekskola*, *lekis*, ve školských dokumentech té doby ovšem nazývané škola na část dne – *deltids – förskola*, určená hlavně šestiletým dětem. Pedagogové pracující v celodenních školkách se však nechtěli smířit s tím, že předají šestileté děti jinam, a začali rozvíjet svoji činnost

pro předškolní děti tak, aby tyto mohly zůstat. Tím se prodloužil odchod do školy základní o jeden rok. Díky této tradici začíná povinná školní docházka ve Švédsku od sedmi let věku dítěte.

Jak je to s fungováním školek o prázdninách? V dostupné literatuře píší, že jsou v provozu celý rok. Není spíše v provozu sběrná školka?

Školky ve Švédsku mají opravdu často otevřeno. Dříve bylo v mnoha okresech (komunách) zvykem, že školky měly zavřeno jeden až dva měsíce, tzv. *betalningsfria*, tj. neplacené, a že rodiče museli počítat, že děti zůstanou doma o letních prázdninách a o Vánocích. Ale děti přesto často zůstávaly ve školkách, a tak toto bylo zrušeno a dnes se platí za místo ve školce celoročně.

Velké školky jsou tedy otevřené celý rok. Je zvykem, že ředitelé odpovídají za chod několika školek, a tak se stává, že školka nebo více školek v oblasti jeho pravomoci se zavřou a děti se shromáždí ve sběrné školce. O tom rozhoduje ředitel. Hraje zde důležitou roli ekonomické hledisko. Pokud musí děti měnit školku, pak je tu snaha, aby alespoň někdo z jejich domovské školky pracoval v té sběrné.

(Jarmila Kocourková – Pracovala jsem ve školce v období prázdnin a zjistila jsem, že tohle pravidlo je spíše přáním. A to i v průběhu školního roku – vzhledem k vysoké nemocnosti švédských učitelek. Aby zaskakující učitelé poznali své děti, třeba při hře venku na hřišti, používají systém barevně odlišených vestiček pro děti. Každé oddělení má jinou barvu).

Jakou zkušenost máte ve Švédsku s integrací handicapovaných dětí a dětí cizinců. Je nějaký rozdíl mezi dřívějším přístupem a dneškem? Zajímá mě vaše zkušenost.

Dřív bydlely handicapované děti v internátních školách, i my v Katrineholmu jsme takovou školu měli, Nāvortorpsskola přijímala postižené děti z celého Švédska. V té době to bylo považováno za dobré řešení, děti pobývaly v příjemném prostředí a měly k dispozici školený personál. V šedesátých letech, to byla velká a dobře fungující instituce, ovšem zcela mimo školský systém.

Koncem sedmdesátých let započala na místních úrovních integrace tříd dětí s vývojovými poruchami. Probíhalo to tak, že se celá třída ze zvláštní školy přesunula do běžné školy – mělo se za to, že obě skupiny dětí z tohoto modelu mohou mít užitek. Ty „normální“ děti se měly přestat obávat dětí postižených, a handicapované děti měly mít ty „normální“ za vzor a motivaci k dalšímu učení.

Bohužel se tyto předpoklady zcela nenaplnily.

Později byly handicapované děti ponechány v normálních třídách, pokud to rodiče chtěli. Ale stále více se prokazuje, že pro postižené žáky vyučování pouze teoretické, není vyhovující. Tak se jejich stav zhorší a oni musí zpátky do zvláštní školy, POKUD k tomu ovšem jejich rodiče dají souhlas.

Pro těžce postižené děti, které nezvládají ani zvláštní školu, existují tzv. tréninkové školy.

U nás máme zvláštní základní školu a také zvláštní gymnázium. Toto gymnázium je u nás v Katrineholmu integrováno do systému běžného gymnázia (Duveholmsgymnasiet). Dodržují stejné rituály jako běžné děti, například na závěr studia mají stejné oslavy, které ovšem prožívají svým specifickým způsobem. Když jsou tyto studenti hotoví se svým studiem, většina se účastní práce v chráněných dílnách nebo na běžných pracovištích, které jsou vůči jejich práci otevřené.

Když jsem studovala, pobývalo ve Švédsku velké množství Finů, zčásti jako válečné děti (byli posláni do Švédska za druhé světové války, aby byli zachráněni), zčásti jako přistěhovalci. Tehdy jsme měli finská oddělení ve školkách, finské skupiny, finské třídy, finskou křesťanskou skupinu v kostele Pingstkyrkan, atd. A tak existovali Finové, kteří žili v Katrineholmu dvacet třicet let, aniž by se naučili švédsky.

Když začali přicházet přistěhovalci z bývalé Jugoslávie, z Vietnamu a dalších zemí, začalo se diskutovat o intenzivnější integraci. Ty finské skupiny byly zrušeny – ovšem za velkých protestů finských spoluobčanů – a děti všech přistěhovalců byly integrovány do běžných tříd. Bohužel si myslím, že se mnohým nedostalo patřičné podpory. Existovali učitelé, kteří si mysleli, že tito žáci jsou hloupí. Částečně díky tomu, že některé děti prostě při vyučování mlčely, většinou z toho důvodu, že nerozuměly, nebo jen z obavy, aby se jim ostatní neposmívaly kvůli nedostatkům ve švédštině nebo kvůli přízvuku. V sedmdesátých letech se mluvívalo o tzv. napůl vzdělaných dětech, tj. o dětech, které neuměly ani svůj jazyk, ale ani švédštinu. Výzkum jednoznačně prokázal, že děti potřebují rozvíjet svůj rodný jazyk v rámci školní výuky a zároveň se musí naučit i pořádně švédštinu jako svůj druhý jazyk. Jinak hrozí, že dítě bude žít ve dvou odlišných světech: doma, kde mateřský jazyk pokrývá slovní zásobu věcí, které se používají tam, ale už nestačí dítěti k tomu, aby vyprávělo o své práci ve škole nebo aby poskytl podporu pro domácí úkoly. A ve škole, kde dítě používá švédštinu, kde však chybí výrazy pro běžný pobyt v rodině mezi blízkými.

Naše nové švédské děti (tak je dnes nazýváme, místo „přistěhovalci“), většinou tedy narození ve Švédsku, ale s rodiči pocházejícími z jiných zemí, chodí dnes do normálních mateřských škol a tady se učí švédsky. Také mají někoho, kdo je učí jejich mateřštině a kdo přichází jen občas, pokud ovšem je jejich jazyková skupina dostatečně velká, aby bylo možné někoho takového zaměstnat. Takový člověk pak vyučuje na vícero mateřských školách. Také jsme začali záměrně zaměstnávat dvojjazyčné učitelky nebo jejich pomocníky právě ve školkách, kde je hodně dětí s jiným mateřským jazykem než je švédština. Děti přistěhovalců také mohou ve školkách a předškolních třídách začít okamžitě, jakmile dostanou místo. A tak k nám může přijít dítě, které neumí ani slovo švédsky. V mé současné třídě mám dvě děti, které umějí jen velmi málo švédsky, zato máme mnoho dětí, které jejich mateřštinu (somálštinu) umějí a které v případě potřeby překládají jak dětem, tak nám.

Když jsou děti starší a měly by jít do první třídy nebo do nějakého vyššího ročníku, začínají v přípravné třídě. Tady se učí v průběhu krátkého období (dva tři měsíce) základy švédského jazyka, aby poté zvládly výuku v běžné třídě. Aby si na budoucí třídu zvykly, účastní se hodin tělocviku a hudební výchovy, aby se pak postupně víc a víc přizpůsobovaly běžné výuce ve švédštině.

Je pro vás naše spolupráce také inspirací?

Ano, je to velmi inspirující pokračovat v tomto projektu! Zčásti získá člověk nadhled nad tím, co sám dělá, protože dokumentujeme různými způsoby naši činnost pro naše kolegy, ale i pro české děti. Zčásti se také víc a víc učíme o české kultuře, a tím víc rozumíme základům našich shodných i odlišných postojů. To se týká také našich dětí a našich skupin ve Švédsku. Děti se setkaly s českými učitelkami a poznají je na fotkách. Využili jsme Skype, abychom posílili naše vzájemné kontakty. Co naše děti nadchlo nejvíc, bylo, že slyšely děti ze školky v Kyselce mluvit česky.

Protože se známe už určitou dobu, tak jsme se víc poznaly, prohloubily jsme také naše pedagogické diskuze. Mluvily jsme hodně o naší pedagogické dokumentaci, o učebních plánech, o sociálních zákonech a pravidlech, o speciální pedagogice, tedy jak pracovat s dětmi, které vyžadují speciální péči, a o platných zákonech pro děti i rodiče v našich dvou zemích.

Bylo pro nás úžasné zažít tu neuvěřitelnou pohostinnost a vlídnost, které se nám od našich českých kolegyň dostalo. Jsme šťastné, že kromě studijní výměny jsme získaly nové přátele v Kyselce a v Karlových Varech.

Ještě jednu přidanou hodnotu má tento projekt. Jak děti, tak učitelky v obou zemích mají kolem sebe své blízké (členy rodiny, kolegy, sousedy atd.), kteří se dozvědí o této výměně a jejích různých projevech. A tak obyvatelé obou měst o sobě vědí daleko víc, než by tomu bylo bez projektu.

Někdy žertujeme a říkáme, že my všichni v našem projektu přispíváme malým zrnkem k vystavění stohu světového míru.

Co od spolupráce očekáváte do budoucnosti?

Chceme se pomocí naší spolupráce i nadále dozvídat, co je u našich kolegyň nového v didaktice, ve způsobech vzdělávání. Zjišťujeme, jaké jsou rozdíly a co je shodné v našich postupech. Učíme se navzájem z našich kultur - dětské kultury a kultur našich zemí. Ukažte dětem, že existuje mnoho zemí, a pak je víc zaujme naše vlastní, náš domov. Necháme je objevit, že jsme v mnohém stejní. Potom objevujeme různé jazyky, tak aby pochopily, že také mluvíme svým jazykem - švédsky. Jiné národy mluví jinak, naši přátelé v Kyselce jsou Češi, mluví česky.

Když jsme my učitelé vstřícní vůči této spolupráci, pak dáváme velmi pozitivní signály našim dětem. Naše návštěvy a studijní pobyty nám, učitelkám, dávají možnost sblížení a usnadňují možnost diskutovat o různých tématech naší práce. Jak zařizujeme a vybavujeme naše školky, plánujeme čas, zabýváme se speciální pedagogikou, denním režimem, spoluprací s rodiči a mnohým dalším. Zajímá nás postoj politiků a jejich rozhodování, zákony a vyhlášky, vzdělávání a mnoho dalšího. U nás se již dlouho řeší otázka migrace. Jsme otevřeni dětem všech národností. Každý má právo na život a my jsme povinni lidem a především ohroženým dětem pomoci.

Jsme rádi, že máme naši spolupráci a naše přátelství. Ukazujeme dětem náš běžný život, na fotografiích. Rádi budeme i nadále uskutečňovat naše výměnné studijní pobyty. Vše stojí velmi mnoho energie. A tak se těším, že po ukončení tvých studií bude spolupráce pokračovat.

Příloha 3 Rozhovor s Kateřinou Eliášovou, učitelkou české mateřské školy, Kyselka 22. 9. 2016.

S čím jste do spolupráce vstupovala?

Do spolupráce jsem vstupovala s nadšením, že poznám mentalitu a tradice jiného státu. Nikdy před začátkem spolupráce jsem Švédsko nenavštívila a věděla jsem o něm jen z dokumentů a doslechu. Jako každého člověka mě především zajímalo, jaké zvyklosti má tento národ. Z pedagogického hlediska mě zajímala hlavně práce s předškolními dětmi, a také jak to chodí ve švédském školství. Nevěděla jsem, co mám očekávat, ale byla jsem nesmírně zvědavá, jestli učitelka ve školce má podobné postavení jako u nás.

Co vás nejvíce zaujalo při výměnných pobytech?

Zaujalo mne mnoho věcí, vlastně téměř všechno. Ať je to srdečnost Švédů, nebo bezprostřednost dětí v zařízeních, která jsem společně s ostatními navštívila. Přístup k bezpečnosti je benevolentnější, než jsme zvyklé u nás. Naprosto mě fascinovalo to, s jakou samozřejmostí se švédské děti pohybují ve venkovním prostoru. Už malé děti mohou ve školkách lézt po kamenech obřích rozměrů, lézt po stromech do výšky. Je to pro ně naprosto přirozené a normální. Překvapilo mne, že malé děti v mateřské škole chodí bez bačkor a mnohdy dokonce bez ponožek.

Spojitosť s přírodou je ve Švédsku na prvním místě. Děti tráví venku většinu dne. Děti venku svačí a také se vzdělávají. A to za každého počasí, snad jen opravdu silný mráz zabrání venkovním aktivitám. Další rozdíl je ve školním stravování. Ve švédských školkách nejsou vlastní kuchyně, ale jídlo je dováženo z centrální vývařovny. Podle informací od učitelek, není nikde uzákoněn žádný spotřební koš na přípravu jídla do školek. Jídlo bylo dost slané, zažili jsme hranolky a uzeniny k obědu.

Velký rozdíl tedy vidím ve vyváženosti dětské stravy díky dodržování zásad spotřebního koše. V Čechách je tak zajištěna vyváženost dětské stravy z hlediska jednotlivých živin jako jsou vitamíny, minerály, cukry, tuky a podobně.

V čem je spolupráce přínosem pro děti?

Přínosem je především proto, že naše děti získají povědomí o jiné kultuře a tradicích jiné země. V naší mateřské škole kromě českých tradic dodržujeme i některé švédské svátky a zvyky. Pro děti je zábava slavit například švédské Velikonoce – *Påsk* nebo svátek svaté Lucie.

Společně s dětmi vyrábíme pro naše švédské kamarády různé dárečky, malujeme zážitky z výletů a akcí. Také máme občas možnost se s našimi kamarády vidět v reálném čase přes Skype. Děti se vždy těší na psaní dopisu do Švédska, mají spoustu otázek, a pak se těší na odpověď. Během návštěv švédských učitelek děti postřehly, že nerozumí jejich slovům. Jazyk, který paní učitelky používají je odlišný. Pochopily, že se lidé mohou domlouvat společným jazykem, kterým je angličtina.

V čem se liší práce učitelky v Čechách a ve Švédsku?

Práce v mateřských školách je v obou zemích hodně podobná. Učitelka v Čechách i ve Švédsku má důležitý úkol. Nejdůležitější je vždy zájem dítěte, adaptace na nové prostředí, soužití vrstevníků v kolektivu, respektování autority a nastavených pravidel. Co je však naprosto odlišné, je počet pedagogických pracovníků. V Čechách je obvyklé, že 24-28 dětí ve třídě mateřské školy musí zvládnout jedna učitelka. Na stejný počet dětí mají ve Švédsku dvojnásobný počet pedagogických pracovníků a ve stejnou dobu se na pracovišti nachází i 1-2 asistentky, které pedagogovi pomáhají. Mohou tedy pracovat v menších skupinách a cíleně se zaměřit na děti, které mají nějaký problém. Ve Švédsku se nyní potýkají s vysokým počtem dětí cizinců. Je náročné s nimi komunikovat, naučit je respektovat švédskou kulturu. V případě těchto dětí je například běžné, že mateřskou školu navštěvuje rodilý mluvčí cizí země a vyučuje děti jejich rodný jazyk.

V čem je pro spolupráce inspirací?

Můžeme srovnávat naše předškolní vzdělávání se vzděláváním ve Švédsku. Předáváme si různé nápady, náměty a inspirace na práci s dětmi. Našly jsme v našich švédských kolegyních věrné přátele a komunikace s nimi mne donutila učit se anglicky. Švédsko je nádherná země, která nás hodně ovlivnila a inspirovala. Po vzoru našich švédských kolegyně jsme se i my zaměřily více na soulad s přírodou a snažíme se více aktivit provádět venku na čerstvém vzduchu.

Jak na vás působily švédské mateřské školy?

Mateřské školy ve Švédsku jsou v něčem podobné našim, ale v leccčem se velmi liší. Vybavenost našich školek je pestřejší. Na podlahách ve švédských hernách často chyběl koberec. Ve třídách byl chladnější vzduch. Nejvíce na mne jako učitelku zapůsobilo, že ve školkách není nábytek přizpůsoben věku a velikosti dětí. Na naše dotazy, proč tomu tak je, nám personál odpovídal, že si přece nebudou učitelky ničít záda, ohýbáním k dětem u malých stolků. Šokující byly bosé nohy u dětí. Žádné bačkory ani ponožky.

Velmi odlišný je přístup k úklidu prostor mateřských škol. Ty jsou uklízeny v delších intervalech a s menší intenzitou než v Čechách.

Jak vidíte vaši spolupráci do budoucna?

Doufám, že naše spolupráce bude pokračovat dlouho. Je to pro nás inspirace pracovní i osobnostní. V letošním roce nás čeká návštěva ve švédském Katrineholmu. Jsem zvědavá, jak naše kolegyně a především politikové dále zvládají vysoké počty dětí cizinců. Jak mohu posoudit z fotografií, jejich počet se velmi zvýšil od mé poslední návštěvy.

Co je náplní práce švédského kurátora?

Kurátor plní hned několik rolí. Měl by mít vzdělání sociologa, aby měl přehled o zákonech a pravidlech týkajících se dětí, mládeže, jejich vývoje a ochrany. Měl by se účastnit všech setkávání ve škole ohledně rovnoprávnosti, zdraví, schůzek s tzv. Organizací pro zdraví žáků, které se konají tehdy, když se objeví náznaky, že u některého dítěte existuje riziko nedostatečné péče o něj, v oblasti jeho zdraví atd. Měli by také být oporou rodičům, kteří mají u svého dítěte z nějakého důvodu obavy o jeho správný vývoj ve škole. Pomáhá žákům, kteří mají psychické problémy a potřebují někoho, kdo by jim naslouchal a podporoval je. Má téměř absolutní povinnost mlčenlivosti, dítě může tedy mluvit naprosto otevřeně o svých potížích, aniž by se tato informace dál šířila. Povinnost mlčet platí i vůči rodičům dotyčného žáka, pokud tento ovšem nerozhodne jinak. Kurátor také pomáhá učitelům v komunikaci a radí jim, jak zvládnout jednotlivé situace, které se ve školách objevují. Pokud se ve škole vyskytne problém, řeší jej kurátor a informuje o něm sociální odbor. S tímto odborem nejedná učitel, ale kurátor.

Jak fungují ve Švédsku pěstounské rodiny? Máte kojenecké ústavy?

Dnes se pěstounské rodiny nazývají rodinné domovy tzv. „familjehem“. Umísťují se do nich děti kvůli ochraně, pokud sociální služba, kurátor, eventuálně i policie a další složky dojdou k závěru, že dítěti se nedostává u vlastních rodičů řádné péče a ochrany. Ale před tímto rozhodnutím předchází celá řada pokusů, aby se umožnilo vlastním rodičům péči o dítě zlepšit, aby dítě mělo to, co potřebuje doma – zároveň je také nabízena ekonomická pomoc a rodičovské vzdělávání, někdy také odpovědná osoba, která dochází do rodiny a pomáhá řešit konfliktní situace. Pokud krizový tým posoudí, že dítě se musí umístit pryč od vlastní rodiny, tak se také využívá příbuzných, jako například prarodičů. Protože takový přesun je pro dítě vždy velmi traumatický, je využíván jako poslední možný prostředek k nápravě situace. Ve Švédsku nemáme žádné kojenecké ústavy.

Jak se Švédsko stará o tzv. nechtěné děti? Jak funguje náhradní rodinná péče?

Ve Švédsku neexistují dětské domovy. Děti mohou být i adoptované, ale tyto případy jsou poměrně řídké. Jsou zde rodiny, které fungují jako pěstounské. Děti jsou sem umísťovány na různě dlouhou dobu. Zdá se to být ideální, ale je v tom háček. Pokud se rodině nedaří výchova, nebo mají nějaký problém, mohou dítě „vrátit“. To znamená, že je dítě umístěno

do jiné rodiny. Může se stát, že nastane stále se opakující situace, kdy je dítě přemísťováno z rodiny do rodiny, což není ideální.

Pokud se tedy vyskytne nějaký větší výchovný problém, je možnost umístit dítě do nějakého ústavu?

Ne. Ve Švédsku neexistují žádné takové ústavy, což je možná trochu škoda. Navštívil jsem u vás vesničku SOS v Doubí u Karlových Varů i některé další typy dětských a jiných ústavů a zdá se mi, že fungují velmi dobře. U nás se všechny dětské ústavy kdysi zrušily a já – po zkušenostech od vás – mám dojem, že by bylo možná vhodné zachovat obojí, jak kvalitní dětské ústavy různého typu, tak pěstounské rodiny. Ale to je můj názor.

Pokud se u nás vyskytne výchovný problém, je dítě umístěno do jiné rodiny. Máme rodiny, které nazýváme tréninkové rodiny „*träningsfamilj*“. Do takové rodiny je umístěno dítě, které potřebuje samo aktuálně pomoc nebo dokud se nevyřeší problémy v jeho původní rodině, maximálně však na osm až dvanáct měsíců. Tato rodina funguje jako takové léčebné zařízení a je tudíž třeba, aby alespoň jeden dospělý z rodiny zůstal doma a pracoval tak na celý úvazek ve prospěch přijatého dítěte. Dítě má možnost takzvaného volného návratu. O všem rozhoduje sociální odbor.

Vzhledem k náplni vaší práce, dotýká se vás problém začlenění dětí cizinců do škol?

Ano. V posledních letech jejich počet velmi stoupá. Švédsko tuto situaci řeší. Dříve se uskutečňovalo téměř stoprocentní začlenění všech dětí do vzdělávacího systému. Děti zdravotně postižené, děti cizinců, tělesně hendikepované. Snažíme se každý případ řešit individuálně.

Řešili jsme začlenění dětí cizinců. Nyní máme v každé škole speciální učitele, kteří se snaží děti nejprve naučit co nejvíce švédsky. Většinou se jedná o rodilé mluvčí z jejich rodné země, kteří už švédsky hovoří.